

Agenda – Y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg

Lleoliad:	I gael rhagor o wybodaeth cysylltwch a:
Hybrid – Ystafell Bwyllgora 2, Senedd a fideogynadledda drwy Zoom	Naomi Stocks Clerc y Pwyllgor
Dyddiad: Dydd Mercher, 9 Hydref 2024	0300 200 6565
Amser: 09.15	SeneddPlant@senedd.cymru

Hybrid

Rhag-gyfarfod preifat

(09.00 – 09.15)

Cyfarfod cyhoeddus

(09.15)

1 Cyflwyniad, ymddiheuriadau, dirprwyon a datgan buddiannau

(09.15)

2 Bil y Gymraeg ac Addysg (Cymru) – sesiwn dystiolaeth 9

(09.15 – 10.15)

(Tudalennau 1 – 31)

Marc Berw Hughes, Cyfarwyddwr Addysg, Sgiliau a Phobl Ifanc, Cyngor Sir

Ynys Môn ac yn cynrychioli Cymdeithas Cyfarwyddwyr Addysg Cymru

Y Cynghorydd Sue Edmunds, Aelod Cabinet Pobl ac Addysg, Cyngor

Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent ac yn cynrychioli Cymdeithas Llywodraeth

Leol Cymru

Dogfennau atodol:

Briff Ymchwil

Papur 1 Cymdeithas Cyfarwyddwyr Addysg Cymru (CCAC) a Cymdeithas

Llywodraeth Leol Cymru (CLILC)

3 Bil y Gymraeg ac Addysg (Cymru) – sesiwn dystiolaeth 10

(10.20 – 10.50)

(Tudalennau 32 – 40)

Elin Maher, Cyfarwyddwr Cenedlaethol, Rhieni dros Addysg Gymraeg (RhAG)

Dogfennau atodol:

Papur 2 Rhieni dros Addysg Gymraeg (RhAG)

Egwyl

(10.50 – 11.00)

4 Bil y Gymraeg ac Addysg (Cymru) – sesiwn dystiolaeth 11

(11.00 – 11.30)

(Tudalennau 41 – 42)

Hayden Llewellyn, Prif Weithredwr, Cyngor y Gweithlu Addysg [Drwy Zoom]

Eithne Hughes, Cadeirydd y Cyngor, Cyngor y Gweithlu Addysg [Drwy Zoom]

Dogfennau atodol:

Papur 3 Cyngor y Gweithlu Addysg

5 Bil y Gymraeg ac Addysg (Cymru) – sesiwn dystiolaeth 12

(11.35 – 12.20)

(Tudalennau 43 – 44)

Philip Blaker, Prif Weithredwr, Cymwysterau Cymru

Ian Morgan, Prif Weithredwr, CBAC

Richard Harry, Cyfarwyddwr Gweithredol: Cymwysterau ac Asesu, CBAC

Dogfennau atodol:

Papur 4 CBAC

6 Papurau i'w nodi

(12.20)

6.1 Gwybodaeth gan Randdeiliaid

(Tudalennau 45 – 48)

Dogfennau atodol:

Nodyn briffio gan Brifysgolion Cymru ar gyfranogiad Cymru mewn addysg uwch (Saesneg yn unig)

6.2 A yw plant a phobl ifanc anabl yn cael mynediad cyfartal at addysg a gofal plant?

(Tudalennau 49 – 89)

Dogfennau atodol:

Ymateb i adroddiad y Pwyllgor gan Lywodraeth Cymru

6.3 Anghenion lleferydd, iaith a chyfathrebu pobl ifanc yn yr ystâd cyfiawnder ieuenctid

(Tudalennau 90 – 92)

Dogfennau atodol:

Llythyr at Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyfiawnder Cymdeithasol, y Trefnydd a'r Prif Chwip gan Gadeirydd y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol

6.4 Plant a phobl ifanc sydd ar yr ymylon

(Tudalennau 93 – 94)

Dogfennau atodol:

Llythyr at Gadeirydd y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg gan NYAS Cymru (Saesneg yn unig)

7 Cynnig o dan Reol Sefydlog 17.42 (ix) i benderfynu gwahardd y cyhoedd o weddill y cyfarfod hwn.

(12.20)

Cyfarfod preifat

(12.20)

8 Bil y Gymraeg ac Addysg (Cymru) – trafod y dystiolaeth

(12.20 – 12.30)

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Tystiolaeth i'r Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg: Bil y Gymraeg ac Addysg (2024)

Cefndir

Mae Bil y Gymraeg ac Addysg (Cymru) wedi'i ddyrannu i'r Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg ar gyfer gwaith craffu cyfnod 1.

Bydd cynrychiolwyr o Gymdeithas Cyfarwyddwyr Addysg Cymru (CCAC) a Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLILC) yn cyflwyno tystiolaeth ar fore y 9fed o Hydref. Marc Hughes, Cyfarwyddwr Addysg, Sgiliau a Phobl Ifanc, Cyngor Ynys Môn fydd yn cynrychioli CCAC a Cynghorydd Sue Edmunds, Aelod Cabinet ar gyfer Plant a Phobl Ifanc o Gyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent dros CLILC.

Ymateb i'r egwyddorion cyffredinol

Mae CLILC a CCAC yn cefnogi egwyddorion cyffredinol y Bil ac yn cytuno y bydd y ddeddfwriaeth yn cefnogi nodau Cymraeg 2050.

Fodd bynnag, mae pryderon ynghylch gweithredu'r Bil yn llwyddiannus oherwydd cynifer y diwygiadau addysgol ar waith ar hyn o bryd, a gan ystyried bydd llwyth gwaith y sector yn cynyddu eto o ganlyniad i'r Bil. Mae yna hefyd bryderon sylweddol oherwydd yr heriau cyllido ysgolion y mae Awdurdodau Lleol eisoes yn wynebu, a phryderon na fydd staff Awdurdodau Lleol nac ysgolion yn gallu cyflawni'r holl gynigion heb gyllid ychwanegol.

Rhan 1: Hybu a hwyluso defnyddio'r Gymraeg.

- Mae CLILC a CCAC yn gefnogol o sefydlu Cod sy'n disgrifio gallu Cymraeg fel rhan o'r is-ddeddfwriaeth, ar yr amod bod canllawiau clir i'w defnyddio fel bod hyn yn cael ei weithredu'n gyson.
- Byddai Awdurdodau Lleol yn croesawu mwy o eglurder ynghylch sut y bydd targedau ac amcanion gwahanol yn cael eu gosod a sut y bydd nifer y siaradwyr Cymraeg yn cael eu cyfrifo a'u cofnodi, yn enwedig o ystyried yr heriau o asesu'n gywir faint o Gymraeg a ddefnyddir y tu allan i addysg statudol.
- Mae angen i dargedau fod yn realistig, gan ystyried cyd-destunau lleol a phroffiliau ieithyddol gwahanol. Bydd angen i dargedau hefyd fod yn ddigon hyblyg i ystyried newidiadau demograffig lleol a newidiadau mewn cyfraddau geni dros amser.
- Ar ben hynny, os oes disgwyliad y dylid dadansoddi niferoedd siaradwyr Cymraeg bob 5 mlynedd, bydd hyn yn heriol o fewn cylch 10 mlynedd casglu data'r Cyfrifiad. Bydd angen i dargedau a osodir mewn perthynas â nifer y

siaradwyr Cymraeg ystyried sawl amgylchiad penodol a bydd angen hyblygrwydd er mwyn cymryd i ystyriaeth amrywiadau yn nifer y boblogaeth.

Rhan 2: Disgrifio gallu o ran y Gymraeg

- Croesewir lefelau cyfeirio cyffredin i ddiffinio hyfedredd Cymraeg, dylai hyn osod disgwyliadau clir, osgoi gwallau a dileu natur oddrychol yr hunanasesu.
- Bydd y continwmm sgiliau yn cefnogi'r holl randdeiliaid i fonitro cynnydd sgiliau Cymraeg ac i gynllunio'n strategol pa ymyriadau sydd eu hangen.
- Dylai rhannu continwmm sgiliau hefyd gefnogi recriwtio'r gweithlu a disgwyliadau cyflogwyr wrth benderfynu pa lefelau sy'n ofynnol ar gyfer pa rolau.
- Croesewir eglurder i rieni, athrawon a dysgwyr o'r cynnydd tuag at lefelau cyfeirio. Fodd bynnag, gall nod B2 erbyn diwedd addysg orfodol fod tu hwnt i afael rai dysgwyr.

Rhan 3: Addysg Cyfrwng Cymraeg

- Yn gyffredinol, mae Llywodraeth Leol yn cefnogi'r cynlluniau i wneud categorïddio iaith yn statudol, ar yr amod bod digon o gyllid i gefnogi ysgolion i symud ar hyd continwmm y Gymraeg. Bydd symud i wneud categorïau'n statudol yn sicrhau bod dull cenedlaethol cyson a thryloyw, ac mae hyn yn cael ei groesawu.
- Mae cynghorwyr a swyddogion wedi codi pryderon ynghylch y diffyg cyllid i gefnogi'r cyfnod pontio hwn, yn enwedig yng nghyd-destun y pwysau ariannol presennol. Mae yna enghreifftiau lle mae cynghorau'n gorfod cau ysgolion cyfrwng Saesneg bach, tra'n cynyddu'r ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg mewn mannau eraill, sy'n achosi llawer o densiynau ar lefel leol. Os caiff y cyllid presennol ei ddargyfeirio mewn ffordd anghyfartal, yna bydd hyn ond yn cynyddu'r gwrthwynebiad a'r heriau i'r ddarpariaeth Gymraeg. Er mwyn cyrraedd y nodau addysg Gymraeg, bydd angen cyllid ychwanegol priodol ar yr ysgolion hyn.
- Yn gysylltiedig â'r pwynt uchod, mae rhywfaint o waith i'w wneud hefyd mewn rhai cymunedau i sicrhau bod yr holl randdeiliaid yn rhannu nodau CSCA yr Awdurdod Lleol, yn enwedig gan y bydd Cyrff Llywodraethu nawr yn cael y dasg o ddarparu cynlluniau cyflawni addysg Cymraeg ysgolion. Mae hyn yn rheswm arall dros sicrhau nad yw cyllid yn rhwystr a bod rhywfaint o hyblygrwydd yn amseriad y newidiadau.
- Mae Awdurdodau Lleol eisoes yn gefnogol iawn o'r cyfle i gynllunio dros ddegawd ar gyfer amserlenni y CSCA, gan fod hyn yn rhoi cyfle gwerthfawr i ragweld a goresgyn heriau hirdymor a chynllunio'n strategol. Mae hefyd yn lleihau'r baich cynllunio a biwrocratiaeth. Ond, mae gan rai o'r cynigion ar

gyfer cynlluniau ychwanegol o fewn y Bil amserlen llawer byrrach, er enghraifft mae'r tair blynedd ar gyfer cynlluniau cyflawni addysg Cymraeg ysgolion yn gymharol fyr o ystyried bod y CSGA yn gweithredu dros ddeng mlynedd.

- Mae CLILC a CCAC yn poeni am y baich ychwanegol y bydd paratoi ac adolygu dogfennau rheolaidd yn ei roi ar staff ysgolion. Dylai unrhyw gynllun cyflawni gael ei integreiddio i gynlluniau gwella ysgolion i leihau llwyth gwaith a darparu dull cydlynol o wella ysgolion.
- Yn yr un modd, bydd derbyn a chymeradwyo cynlluniau cyflawni addysg Cymraeg ysgolion yn rhoi llwyth gwaith sylweddol ar Awdurdodau Lleol, hyd yn oed os oes templedi a chanllawiau ar gael. Yn ôl y cynlluniau, bydd angen i Gyrrff Llywodraethu ysgolion gyflwyno cynlluniau drafft cyflawni addysg Cymraeg i Awdurdodau Lleol (gan gynnwys yr ymgynghoriad y mae'r ysgol wedi'i wneud) 9 mis cyn y cyfnod dechrau. Mae effaith hyn ar staff yr ysgol a staff yr Awdurdodau Lleol wedi'i thanamcangyfrif. Efallai y bydd angen hyfforddiant ychwanegol ar lywodraethwyr hefyd i'w cefnogi gyda'r maes gwaith hwn. Byddem yn croesawu canllawiau pellach i sicrhau bod cynlluniau cyflawni a Chynlluniau Datblygu Ysgolion yn cyd-fynd er mwyn osgoi unrhyw ddyblygrwydd.
- Mae ysgolion 'dwy iaith' angen eglurder o ran natur y ddarpariaeth gan na ellir diffinio'r disgwyladau mor glir â chyfrwng Cymraeg (3) neu gyfrwng Saesneg (1). Mae categori 'dwy iaith' yn cael ei chysylltu â'r categori blaenorol 'dwy ffrwd' a'i ddrysu.
- Fel yr adroddwyd yn flaenorol, mae heriau sylweddol o ran recriwtio a chadw digon o staff i ddarparu mwy o ddarpariaeth Gymraeg. Mae hyn ar draws sbectwm ysgolion, ond yn enwedig mewn ysgolion uwchradd cyfrwng Saesneg.
- Mewn perthynas ag Ysgolion Arbennig, croesawir nad oes dyletswydd arnynt i ddarparu swm penodol o ddarpariaeth Gymraeg ond yn hytrach dangos eu bod yn hyrwyddo'r Gymraeg gyda disgyblion neu ddarparu categori iaith ar sail wirfoddol.
- Mae Awdurdodau Lleol yn croesawu'r gallu ar gyfer 'eithriad dros dro' lle bo angen.
- Mae CLILC a CCAC yn croesawu'r ddyletswydd a roddir ar Awdurdodau Lleol i hyrwyddo ac annog addysg drochi hwyr yn eu hardaloedd. Rydym yn gwybod o brofiad bod y galw am addysg o'r fath yn cynyddu, ac mae'n allweddol bod dysgwyr hŷn hefyd yn cael y cyfle i gael mynediad at y ddarpariaeth hon. Fodd bynnag, er mwyn i hyn lwyddo bydd angen mwy o gyllid i dalu costau cyfalaf a reffeniw, yn ogystal â negeseuon cenedlaethol i hyrwyddo a rhoi sicrwydd i rieni di-Gymraeg o fanteision y ddarpariaeth hon i gynyddu'r galw.

- Mae gwahanol ardaloedd ar draws Cymru ar wahanol gamau o rhan eu darpariaeth trochi yn y Gymraeg. Lle mae'r ddarpariaeth ar gam cynnar, byddai Awdurdodau Lleol yn croesawu mwy o dystiolaeth ar yr effaith hirdymor ar addysg drochi ar nifer y disgyblion mewn addysg cyfrwng Cymraeg. Mewn Awdurdodau Lleol mawr gwasgaredig a heriau daearyddol, yn rhedeg darpariaeth sydd yn gostus iawn ac mae angen mwy o wybodaeth ar yr enillion ar y buddsoddiad cyn bod rhwymedigaeth statudol i redeg y ddarpariaeth.

Rhan 4: Cynllunio Addysg Gymraeg a Dysgu

- Rydyn yn croesawu cyflwyno Fframwaith Cenedlaethol ar addysg a dysgu Cymraeg gan y bydd hyn yn gosod cyfeiriad clir a chadarn i'r sector ac yn helpu gyda chysondeb. Er mwyn sicrhau bod y fframwaith yn cael ei weithredu mae adran 23(3)(d) yn holl bwysig, mae'r gofyniad bod Llywodraeth Cymru yn *"sicrhau bod hyfforddiant, datblygiad proffesiynol a chefnogaeth ar gael ar gyfer ymarferwyr yng Nghymru at ddiben gwella gallu yn y Gymraeg (drwy gyfeirio at y Cod a baratowyd gan Weinidogion Cymru o dan adran 6)"*. Mae gan y Ganolfan Dysgu Cymraeg Genedlaethol (neu'r Athrofa fel ei hail-enwir) rôl allweddol i'w chwarae yn gysylltiedig a hyn.
- O fewn y Fframwaith Cenedlaethol hwn, mae angen ystyried addasiadau realistig o ran amserlenni wrth edrych ar yr atebolrwydd o wireddu amcanion. Byddai yr hyblygrwydd yma yn helpu adlewyrchu newidiadau y tu hwnt i reolaeth yr Awdurdod Lleol, er enghraifft newidiadau ariannu prosiectau adeiladu cyfalaf.
- Mae targedau ar gyfer cynyddu nifer y bobl dros oedran ysgol sy'n dysgu Cymraeg yn her ychwanegol a bydd angen ystyried safbwyntiau sefydliadau addysg bellach ac addysg uwch, gan fod ganddynt rôl i'w chwarae wrth gyflawni'r targedau hyn.
- Er mwyn cefnogi'r maes gwaith cyfan hwn, bydd angen treulio mwy o amser ac adnoddau ar ddadansoddi a choladu data ar sgiliau Cymraeg ymarferwyr addysg, ac osgoi dibynnu gormod ar hunan-asesu. Bydd angen ystyried hyn mewn unrhyw dargedau sy'n codi o'r Fframwaith Cenedlaethol. Byddem yn croesawu mwy o eglurder ynghylch unrhyw drefniadau i wella'r gwaith o asesu sgiliau'r gweithlu a rhywfaint o ymgynghori cyn gwneud penderfyniadau.

Rhan 5: Yr Athrofa Dysgu Cymraeg Genedlaethol

- Croesewir rôl y Ganolfan Ddysgu i gynnig cefnogaeth ganolog i ddysgu Cymraeg. Fel un sefydliad sy'n arbenigo mewn dysgu Cymraeg ar hyd bob cam dysgu, bydd hyn yn sicrhau parhad o ran darpariaeth, a llwybr clir o gefnogaeth a fydd yn darparu arweiniad ym mhob agwedd ar ddysgu'r Gymraeg.
- O ystyried yr hinsawdd ariannol bresennol, byddai rhai awdurdodau hefyd yn croesawu mwy o wybodaeth am rôl a chyfrifoldebau'r Athrofa newydd a'i berthynas â chyrrff cyhoeddus eraill sydd eisoes yn gweithredu yn y maes. Mae'n ymddangos bod rhai agweddau, fel gallu'r Athrofa i gomisiynu ymchwil neu roi cyngor yn gorgyffwrdd â Chomisiynydd y Gymraeg, felly byddai deall y diffiniad rhwng y rhain yn ddefnyddiol. Yn yr un modd, sut y bydd cyfrifoldeb yr Athrofa i yrru gwelliant parhaus yn cyd-fynd â gwaith Estyn?

Rhwystrau i weithredu darpariaethau'r Bil

Y tri rhwystr mwyaf i weithredu yw;

- i. pwysau llwyth gwaith yng nghyd-destun cyflawni'r newidiadau hyn yn ogystal â diwygiadau addysgol eraill,
- ii. pwysau ariannol ysgolion,
- iii. a recriwtio, cadw a hyfforddi gweithlu sydd â'r sgiliau Cymraeg sydd eu hangen i gyflawni'n llwyddiannus.

Mae'r rhwystrau a restrir uchod yn plethu a'u gilydd. Mae'r nifer o ddiwygiadau cenedlaethol, sy'n fwy heriol fyth i ddarparu o fewn cyd-destun yr anawsterau newydd y mae ysgolion yn eu hwynebu yn dilyn y pandemig, yn gorlwytho staff, sy'n risg i gadw a recriwtio'r gweithlu addysg. Mae cyllidebau craidd yr Awdurdodau Lleol a chyllidebau ysgolion hefyd wedi'u hystyngtu yn llwyr, ac mae'r sector eisoes yn gorfod gwneud penderfyniadau anodd i ymdopi â'r pwysau ariannol hyn. Felly, er bod CLILC a CCAC yn gefnogol o lawer o egwyddorion cyffredinol y Bil hwn, mae'n bwysig cydnabod y gallai cyflwyno'r newidiadau a amlinellir greu tensiwn ychwanegol os na wneir hyn yn raddol ac os nad oes digon o gyllid ychwanegol i dalu'r costau.

Is-ddeddfwriaeth

- Croesewir cynlluniau manwl sy'n ymwneud â deddfwriaeth.
- Croesewir y Cod sy'n disgrifio gallu Cymraeg fel rhan o'r is-ddeddfwriaeth ac unrhyw ddogfennau a thempledi canllaw eraill.

Canlyniadau anfwriadol yn deillio o'r Bil

- Mae mwy o waith fframio i'w wneud gyda rhieni a chymunedau lleol i rannu manteision symud ar hyd y continwrm iaith a manteision addysg ddwyieithog. Mae perygl y bydd rhai grwpiau rhieni yn cymryd yn groes i'r cynigion hyn a'r newid hwn heb fwy o waith ymgysylltu, yn enwedig os canfyddir bod cyllid yn cael ei ailgyfeirio heb ymgynghori.
- Gallai'r llwyth gwaith ychwanegol hefyd fod yn broblem i undebau gweithlu addysg.
- Gallai tensiynau godi hefyd os bydd darpariaeth cyfrwng Cymraeg yn ehangu ond y bydd ddarpariaeth cyfrwng Saesneg yn lleihau, yn enwedig os nad oes gan athrawon y sgiliau ieithyddol i wneud cais am swyddi sydd angen sgiliau Cymraeg lefel uwch.

Goblygiadau ariannol

- Ni ddylai unrhyw bwysau ariannol sy'n gysylltiedig â newidiadau i ysgolion a lleoliadau sy'n deillio o'r Bil gael ei ysgwyddo gan gyllidebau unigol ysgolion neu Awdurdodau Lleol.
- Mae unrhyw ddiwygiad sy'n cynnwys newidiadau statudol yn cymryd llawer o amser swyddogion yr Awdurdodau Lleol i weithredu, o gynhyrchu'r dogfennau priodol, cyhoeddi, coladu ymatebion, cynhyrchu adroddiadau i'w cymeradwyo gan y Cabinet a rheoli ymgysylltiad â'r ysgolion dan sylw. Mae timau swyddogion yr Awdurdodau Lleol yn fach iawn oherwydd effaith llymder ariannol o fewn Llywodraeth Leol ac nid oes digon o gapasiti i ymgymryd â gwaith ychwanegol. Rhaid i Lywodraeth Cymru ddarparu y cyllid y bydd angen i swyddogion yr Awdurdodau Lleol ac ysgolion ddatblygu a gweithredu cynlluniau ar gyfer y newidiadau statudol hyn.
- Mae CLILC a CCAC yn rhagweld y bydd costau ychwanegol yn y meysydd canlynol:
 - Cost hyfforddiant a recriwtio i uwchsgilio sgiliau Cymraeg ar bob lefel o'r gweithlu addysg.
 - Cost addasu polisïau, datblygu canllawiau a hyfforddiant mewn perthynas â'r newid mewn deddfwriaeth.
 - Cynnydd yn nifer y staff Awdurdodau Lleol sydd eu hangen i fonitro a herio cynlluniau ysgolion unigol.
 - Mwy o ymgysylltiad rhwng yr Awdurdodau Lleol â Chyrff Llywodraethu ysgolion i gefnogi gyda datblygu, monitro a gweithredu cynlluniau cyflawni addysg Gymraeg, ond hefyd i gefnogi penderfyniadau sy'n ymwneud â chategorïau iaith sy'n newid.
 - Cyllid ychwanegol ar gyfer ymgysylltu a gweithio gyda rhieni a chymunedau i hyrwyddo manteision addysg Gymraeg ac i hyrwyddo mwy o leoedd trochi hwyr.

Eitem 3

Cyflwynwyd yr ymateb hwn i'r [Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg](#) ar [Bil y Gymraeg ac Addysg \(Cymru\)](#)

This response was submitted to the [Children, Young People and Education Committee](#) on the [Welsh Language and Education \(Wales\) Bill](#)

WLE 14

Ymateb gan: Rhieni dros Addysg Gymraeg (RhAG)

Response from: Rhieni dros Addysg Gymraeg (RhAG)

Diolch am y cyfle i gyflwyno tystiolaeth lafar mewn perthynas â'r Bil dan sylw.
Dymunwn nodi ambell sylwad mewn ymateb.

1. Cefndir Rhieni Dros Addysg Gymraeg

1.1 Mudiad yw Rhieni Dros Addysg Gymraeg (RhAG) sy'n cynrychioli budd rhieni a gofalwyr disgyblion mewn ysgolion Cymraeg a'r rhai sydd am weld twf ysgolion Cymraeg ac addysg Gymraeg ar draws Cymru.

1.2 Rydym yn fudiad sy'n cynrychioli ac yn eiriol dros rieni a gofalwyr sydd â phlant mewn ysgolion cyfrwng Cymraeg a hefyd y rhai hynny sydd heb ystyried neu heb gychwyn eu taith trwy addysg Gymraeg eto. Ystyriwn felly fod pob rhiant a gofalwr yn gymwys i'n cymorth a'n cefnogaeth fel mudiad, o'r cyfnod cyn geni a thrwy yrfa addysgol eu plant a phob rhiant yn haeddu bod yn llwyr ymwybodol o fanteision, darpariaeth a deilliannau ieithyddol addysg Gymraeg yn eu hardal o'r cychwyn.

1.3 I'r perwyl hwn, gweithia RhAG drwy hyrwyddo ac ymgychu i gynyddu hygyrchedd addysg Gymraeg ledled Cymru a hynny trwy amrywiol ffyrdd. Rhown gymorth i rieni a gofalwyr yn uniongyrchol ac fe weithiwn yn agos gyda phartneriaid yn y trydydd sector yn ogystal ag awdurdodau lleol a Llywodraeth Cymru i sicrhau bod addysg Gymraeg yn dod yn fwy hygyrch i deuluoedd, a bod hyrwyddo manteision addysg Gymraeg yn cael ei wneud yn helaeth ar hyd a lled Cymru ac mewn amrywiol ffyrdd. Gwneir hyn drwy hyrwyddo'n allanol ar y cyfryngau cymdeithasol a gwefannau ond hefyd drwy gynnig cyngor ar sut i wella mecanwaith y gyfundrefn addysg drwy rannu arfer dda ardaloedd eraill dros Gymru. Rhaid i holl systemau llywodraeth ganolog a lleol fod yn hawdd a diffwdan i deuluoedd fedru cael mynediad hawdd i addysg Gymraeg i'w plant. Golyga hyn gynyddu darpariaeth addysg Gymraeg yn barhaus.

1.4 Ers cychwyn cylch newydd y Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg (CSCAu) ym Medi 2022, mae RhAG wedi cymryd rôl weithredol yn cyfrannu at y

gwaith o lunio'r cynlluniau ers 2021, yn ymateb i'r ymgynghoriadau rhwng 2021 a 2022 ac yna'n cynorthwyo gyda'r gwaith o'u cefnogi, eu datblygu a'u gweithredu ym Medi 2023 drwy gael presenoldeb ar Fforymau Addysg Gymraeg y rhan fwyaf o siroedd ar draws Cymru.

1.5 Mae gan RhAG orolwg clir ar y rhan helaeth o gynlluniau ar draws Cymru – er nid pob un. Mewn ambell sir, mae wedi bod yn anodd cael cydweithrediad yr Awdurdod Lleol i fedru cyfrannu at waith y Fforymau Addysg Gymraeg er mwyn i safbwynt rhieni gael llais dyledus. Yn achosion y siroedd hyn, rydym ond wedi gallu ymateb i sefyllfaoedd yn adweithiol. Ein gobaith felly fydd gallu gweld pob sir yn gweithredu'n rhagweithiol wrth i'r ddeddfwriaeth hon gael ei datblygu a'i gweithredu.

1.6 Rydym yn falch o weld cyhoeddi deddfwriaeth hirddisgwyliedig sy'n dod â chyfle gwirioneddol i wneud gwahaniaeth arwyddocaol i'r system addysg yng Nghymru ac yn wir i ddatblygu'r Gymraeg ac yn benodol addysg Gymraeg. O'r diwedd gwelwn Addysg a'r Gymraeg yn cael eu cysylltu mewn statud, gyda chyfleoedd gwirioneddol i osod mewn cyfraith y gallu i gynllunio'n fwriadus dros ddatblygiad pellach addysg Gymraeg. Mae cyfle i'r ddeddfwriaeth hon weddnewid addysg yng Nghymru ac yn wir sefydlu cyfundrefn drochi cynnar a hwyr arloesol o fewn maes caffael ieithoedd lleiafrifedig y byd.

1.7 Wrth lunio deddfwriaeth newydd, rhaid gweld yn glir bod y ddeddfwriaeth newydd yn cryfhau o'r ddiwethaf. Tra bod yna symud ymlaen amlwg wedi digwydd yn y ddeddfwriaeth hon, sylwn bod yna lithro yn ôl mewn mannau.

2. Beth oeddem am weld y bil hwn yn ei gyflawni?

2.1 Nodwyd yn ein hymateb i'r papur gwyn y dylai egwyddor craidd y ddeddfwriaeth hon sicrhau galluogi holl ddysgwyr Cymru – o Fôn i Fynwy, gael mynediad diofyn at addysg **cyfrwng Gymraeg**. Nodir yn glir gan Lywodraeth Cymru, dro ar ôl tro, mai cynyddu cyfleoedd i ddysgwyr fedru caffael y Gymraeg fel eu bod yn medru ei defnyddio'n rhwydd a hyderus yw sail eu huchelgais, er mwyn cyrraedd miliwn o siaradwyr ac y mae dogfen canllawiau Cynlluniau Strategol Gymraeg Mewn Addysg Gymraeg bresennol Llywodraeth Cymru'n ategu fel hyn

“Mae Cymraeg 2050 yn glir mai trochi cyfrwng Gymraeg - sef lle mae cyfrwng yr addysgu a'r dysgu yn cael ei gyflwyno'n gyfan gwbl neu'n bennaf drwy gyfrwng y

Gymraeg - yw'r model mwyaf dibynadwy ar gyfer creu siaradwyr Cymraeg gyda'r sgiliau a'r hyder i ddefnyddio'r iaith yn gyfforddus yn eu bywydau bob dydd.”¹

3. Sylwadau ar y Bil

Egwyddorion cyffredinol Bil y Gymraeg ac Addysg (Cymru) a'r angen am ddeddfwriaeth i gyflawni'r bwriad polisi a nodir.

Rhan 1: Hybu a hwyluso defnyddio'r Gymraeg.

3.1 Cytunwn ag egwyddorion rhan 1 y Bil. Y mae'n gosod cyd-destun byw o'r Gymraeg mewn statud ac yn cadarnhau'r delfryd o sicrhau bod y Gymraeg yn iaith gymunedol, hyfyw, sydd yn cael ei defnyddio'n ddyddiol gan holl drigolion Cymru.

3.2 Cytunwn fod angen pennu targedau ar gyfer addysg Gymraeg (1(c)) ond pryderwn am sut y mae'r bil yn gosod y diffiniad o addysg Gymraeg yn RHAN 3. Ymhelaethwn ar hyn yn Rhan 3.

3.3 Dymunwn weld mwy o fanylion ynghylch cynnwys defnyddio'r Gymraeg o ddydd i ddydd wrth gyfrifo siaradwyr. Y mae gwlad y Basgiaid yn defnyddio dull cymdeithasol o gyfri siaradwyr drwy gynnal arolwg stryd yn rhan o'r cyfri gan wrando ar iaith sgysiau a glywir dros gyfnod penodol. Dylid ystyried hyn wrth ddatblygu'r ddeddfwriaeth ymhellach.

3.4 Cytunwn â'r egwyddor o adolygu safonau'r Gymraeg yn enwedig y safonau hybu. Y mae'n hanfodol dangos y cyswllt sydd rhwng hybu a chynnydd yn y defnydd.

3.5 Mae'n rhaid bod rhieni/gofalwyr yn deall yn glir beth yw hyd a lled sgiliau ieithyddol eu plant. Mae hyn yn hynod bwysig pan mae rhieni yn llenwi'r cyfrifiad er enghraifft. Mae'n hanfodol sicrhau bod dulliau cyfrifo siaradwyr Cymraeg yn gyson ac yn ddibynadwy ac yn rhoi llun eglur o hyfywedd y Gymraeg o fewn ein cymunedau. Pwysig hefyd yw gonestrwydd darpariaeth fel nad yw rhieni yn cael eu camarwain wrth wneud ceisiadau i ysgolion.

3.6 Nid yw'r rhan gyntaf yn nodi unrhyw fanylion ynghylch y gweithlu. Mae angen edrych yn fanylach ar hyn. Heb fod yna weithlu dwyieithog, sut y mae disgwyl i'r boblogaeth fedru gallu defnyddio'r Gymraeg yn hwylusach?

¹ Tudalen3: <https://www.llyw.cymru/sites/default/files/publications/2021-02/canllawiau-gynlluniau-strategol-cymraeg-addysg.pdf>

3.7 Mae cyfle yn y rhan hon i osod gweledigaeth glir wrth hybu a hwyluso gan Lywodraeth Cymru. Mae angen cysoni delfryd y Bil hwn gyda'r negeseuon hybu a ddaw o'r canol. Mae angen bod deilliannau ieithyddol y system addysg bresennol yn eglur i rieni/gofalwyr. Yn rhy aml cawn rieni/gofalwyr yn tybio bod addysg cyfrwng Saesneg yn cynhyrchu siaradwyr hyfedr. Mae angen hefyd mynd i'r afael â'r rhagfarnau sydd yn bodoli o hyd am addysg Gymraeg.

Rhan 2: Disgrifio gallu o ran y Gymraeg

3.5 Tra cytunwn y byddai'n ddefnyddiol cael fframwaith safonol ar gyfer cysoni dealltwriaeth o hyfedredd ieithyddol ac i ennyn dilyniant ieithyddol ar hyd continwmm, rhaid gwerthfawrogi bod ysgolion Cymraeg wedi bod yn defnyddio fframwaith llythrennedd yn llwyddiannus i dywys plant ar hyd eu taith i gaffael y Gymraeg ers degawdau. Pwysig felly, yw sicrhau bod y fframwaith newydd yn un sydd yn addas at yr oedran o'r blynyddoedd cynnar hyd at ôl 16 a thu hwnt a bod y fframwaith yn cydweddu gydag anghenion cymwysterau.

Rhan 3: Addysg Cyfrwng Cymraeg

3.6 Ymddengys fod canllawiau'r Pwyllgor hwn ei hun yn drysu rhwng y term Addysg Cyfrwng Cymraeg ac Addysg Gymraeg. Mae'r Cylch Gorchwyl yn nodi Addysg Cyfrwng Cymraeg fel RhAN 3 ond yn wir Addysg Gymraeg yw teitl yr adran yn y Bil. Amlyga hyn ein pryder am ddifiniad addysg Gymraeg y Bil fel ag y mae yn adran 8 (2) sydd yn nodi

(2) At ddibenion y Rhan hon—

(a) ystyr “addysg Gymraeg” yw—

(i) addysgu'r Gymraeg, a

(ii) addysg a hyfforddiant drwy gyfrwng y Gymraeg,

mewn ysgol, i ddisgyblion o oedran ysgol gorfodol;

Gair pwysicaf y rhan hwn yw'r gair “a” gan fod y Bil yn amlwg am gyplysu a chyfuno'r ddau fath o “addysg Gymraeg” o fewn yr un diffiniad ar gyfer pwrpas bod yn gryno wrth gyflwyno'r ddeddf mae'n siŵr. Ond nodwn y perygl yma o fod yn gamarweiniol, yn hytrach na gwneud pethau'n eglurach i'r cyhoedd. Yn wir y mae'n cymhlethu ystyr y term addysg Gymraeg ac yn wir yn peri trafferthion nes ymlaen yn y Bil gan ddefnyddio'r term yn rhy llac a chyffredinol o lawer heb fanylu digon ar y ddau fath o “addysg Gymraeg” wrth sôn am “addysg Gymraeg.” Y mae'r term addysg Gymraeg wedi hen sefydlu fel y system addysg drochi

gyflawn. Mae'r diffiniad newydd hwn yn peryglu term sydd wedi ei dderbyn gan rieni a gofawyr. Mae perygl i'r deilliannau ieithyddol gael eu cymhlethu ymhellach gyda'r diffiniad hwn.

Nid yw'r bil y cyfeirio yn unman at ysgolion Cymraeg nac yn wir at addysg cyfrwng Cymraeg. Rhaid gofyn pam? Pam fod y Bil yn anwybyddu'r union sector sydd wedi bod yn tyfu dros y degawdau diwethaf? Pam fod geiriad y Bil yn ymddangos i lithro'n ôl - cysyniad sydd yn cael ei nodi fel un na ddylid digwydd yn ôl canllawiau presennol y categorïau iaith.

Defnyddir y term "pennu'r ddarpariaeth" yn y Memorandwm Esboniadol. Awgrymw'n fod angen amlygu'r gwahaniaeth wrth ddiffinio addysg Gymraeg a darpariaeth Gymraeg yn y rhan hwn yn gadarnach.

3.7 Eto, yn adran 9 (2) nid oes categori sy'n cydnabod ysgolion penodedig fel y'i hadnabyddir ar hyn o bryd. Rhaid taw ysgolion penodedig Cymraeg yw'r delfryd a'r prif gategori, gan mai'r ysgolion hyn, fel y cydnabyddir gan Lywodraeth Cymru, sydd yn cynhyrchu siaradwyr hyfedr. O'r garfan hon y mae'r cyfle pennaf i feithrin gweithlu addysg ddwyieithog i'r dyfodol. Nid yw'r categori Prif Iaith - Cymraeg yn gwarantu mwy nag ychydig dros hanner y ddarpariaeth yn y Gymraeg fel a nodir ar hyn o bryd. Mae'n hanfodol felly bod categori yn cael ei ychwanegu i gydnabod ysgolion Cyfrwng Cymraeg, gan ddiffinio'n gadarn y ganran uchaf a hynny ar flaen y bil.

3.8 Rhaid cydnabod nad yr addysgu yn y dosbarth yn unig sydd yn creu siaradwyr Cymraeg hyfedr. Y mae holl ethos yr ysgol, y sgysiau a geir ac a glywir gyda staff addysgu a staff ychwanegol yr ysgol, y rhai sydd yn gweini cinio, y rhai sydd yn cynnal clybiau cyn ac ar ôl oriau ysgol, ymwelwyr i'r ysgol, y gymuned ehangach o gwmpas yr ysgol - y profiadau cyfannol cyfan hynny sydd yn creu unigolyn hyfedr a hyderus yn y Gymraeg.

3.9 Elfen allweddol er mwyn sicrhau dilyniant ieithyddol o'r cynradd i'r uwchradd ac osgoi colli disgyblion i ysgolion uwchradd Cymraeg yw sicrhau nad yw plant yn llithro i ysgol uwchradd â chategori is. Yn rhy aml, gwelwn hyn yn digwydd pan fo ysgolion cyfrwng Saesneg yn agosach i gartrefi'r plant neu'n haws i'w cyrraedd o ganlyniad i ddiffyg cludiant addas a hygyrch. Mae adran 11 (4) yn rhoi cyfle yma i osod yn glir y rhagdybiaeth bod y plant yn symud i'r ysgol o'r un categori neu uwch. Bydd yr adran hon yn cryfhau gallu Awdurdodau Lleol ac ysgolion i bontio gydag ysgolion o'r un categori. Bydd yn alinio gyda'r awydd i roi cyfleoedd trochi hwyr ym mlwyddyn 7 ac 8 i ddisgyblion hefyd. Awgrymw'n fod y cymal hwn yn cael ei gryfhau ymhellach gan nodi yn hytrach gan ddefnyddio'r gair "tybir" ond i'w newid i "mae yna ragdybiaeth gref" gan ddarllen fel a ganlyn:

Mewn perthynas â'r nodau dysgu Cymraeg ar gyfer ysgol gynradd, mae yna ragdybiaeth gref bod disgyblion yr ysgol yn parhau ag addysg mewn ysgolion o'r un categori iaith hyd nes iddynt beidio â bod o oedran ysgol gorfodol.

3.10 Yn amlwg, mae angen canolbwyntio'r gwaith cynllunio a hybu yn bennaf ar gyfer y trochi cynnar o'r blynyddoedd cynnar, ond weithiau daw plant i'r system addysg sydd am ymuno â'r ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg yn hwyrach. Croesawn y gydnabyddiaeth yn y Bil i ffurfioli darpariaeth addysg drochi hwyr. Rhaid sicrhau bod yn ddarpariaeth hon yn gyson ac ar gael yn y cynradd a'r uwchradd ym mhob rhan o Gymru. Rhaid bod y Bil yn sicrhau hynny. Rhaid hefyd sicrhau bod y Gymraeg yn cael ei chynnig i newydd-ddyfodiaid i'n cymunedau yn ddiamod yn hytrach na'u cyfeirio at addysg cyfrwng Saesneg fel sydd yn digwydd mewn rhai ardaloedd ar hyn o bryd. Y mae'r Gymraeg yn perthyn i bawb yng Nghymru ac felly dylid adlewyrchu hynny ymhob agwedd o groesawu pobl o bob man i'n cymunedau.

3.11 Mae gosod cyfrifoldeb ar ysgolion i fod yn cynllunio darpariaeth y Gymraeg mewn ysgolion Cyfrwng Cymraeg yn digwydd yn barod ac felly ni welwn anhawster gyda hyn. Mae Cynllun Datblygu'r ysgol yn gwneud hyn yn barod. Yr hyn fyddai'n dda gweld yw bod ESTYN yn addasu eu fframwaith adolygu i adlewyrchu'r newid a fydd yn gyfrifoldeb ar ysgolion yn sgil newidiadau'r Bil er mwyn cydnabod deilliannau ieithyddol yr ysgolion a nodi'n glir sut mae ysgolion cyfrwng Cymraeg yn gosod seiliau ieithyddol cryfion yn gynnar trwy addysg drochi gyflawn.

Rhan 4: Cynllunio Addysg Gymraeg a Dysgu

3.12 Nodwyd eisoes bod angen edrych eto ar y diffiniad "addysg Gymraeg" gan fod rhan 4 yn frith o gyfeiriadau ato ac eto, nid yw'r eglur pa "addysg Gymraeg" y cyfeirir ato. Os cyfeirir y ddau fath yna rhaid ehangu'r eglurhad ar gyfer y ddau fath neu fynd yn ôl i ailddiffinio gan ddefnyddio'r term darpariaeth. Mae'n gamarweiniol i gyffredinol gyda'r un term.

3.13 Cytunwn gydag agweddau hybu ar gyfer addysg Gymraeg yn yr ystyr ysgolion cyfrwng Cymraeg ond pryderwn am yr elfen hybu gydag ysgolion dwy iaith. Fel mudiad, ein byrdwn yw hyrwyddo addysg drochi llawn fel bod disgyblion yn derbyn y ddwy iaith hyd at hyfedredd cyn gynted ag y bo modd. Mae angen sicrhau nad yw hybu system sydd ddim yn rhoi'r Gymraeg yn llawn i ddisgyblion yn amharu ar y gwaith o annog mwy o blant i dderbyn addysg drochi gyflawn.

3.14 Mae'r CSCAu wedi gwreiddio erbyn hyn yn system gynllunio addysg Awdurdodau Lleol ac felly croesawn yr esblygiad i'r Cynlluniau strategol lleol

Cymraeg mewn addysg. Rhaid sylweddoli er hyn fod y diffiniad newydd o “addysg Gymraeg” unwaith eto yma yn gorfod ennyn eglurder pellach fel bod Awdurdodau Lleol ddim yn esgeuluso eu cyfrifoldebau i gynyddu niferoedd mewn addysg Gymraeg drochi gyflawn.

3.15 Croesawn sefydlu'r Fframwaith yn rhan 4 ond y mae bwch arwyddocaol o amlwg yn y fframwaith hwn o ran datblygu nifer y gweithlu yn ei ffurf bresennol. Nid oes unrhyw ran o'r Bil yn dangos sut fydd gweithlu'r Gymraeg ac Addysg yn cael ei gynllunio'n strategol. Mae'n bwysig bod swyddogaethau strategol i gynyddu'r gweithlu yn amlwg ar flaen y Bil fel bod y cynllunio datblygu sgiliau ieithyddol yn gyfrifoldeb i'r Athrofa ond bod y cynllunio strategol i ddiwallu heriau'r bylchau sydd yn amlwg iawn ar hyn o bryd yn cael sylw yn y fframwaith. Awgrymwn felly bod swyddogaeth ychwanegol yn cael ei gynnwys yn adran 23(3) megis y geiriad canlynol, gan ei roi o dan (c) a cyn (d) fel ei fod yn arwain at yr elfen o

“ hyfforddiant, datblygiad proffesiynol a chefnogaeth ar gael ...”

(ch) Cynyddu ac atgyfnerthu'r gweithlu addysg Gymraeg mewn ysgolion

Gellid cyplysu'r agwedd yma hefyd drwy ddatblygu is-ddeddfwriaeth bellach i gyfrifoldebau'r Cyngor Gweithlu Addysg, fe yr awgrymwyd gennym mewn ymateb i'r papur gwyn. Sut bynnag y gwneir hyn, ni allwn barhau heb gynllun â statws i ddatblygu'r gweithlu. Y mae'n gadael y cylch yn anghyflawn.

Rhan 5: Yr Athrofa Dysgu Cymraeg Genedlaethol

3.16 Croesawn sefydlu'r Athrofa Dysgu Cymraeg Genedlaethol. Nodwn fod gwaith y Ganolfan Genedlaethol ers ei sefydlu wedi esblygu'n aruthrol er mwyn ymateb i'r anghenion newidiol sydd wedi codi yn ein cymunedau - yn enwedig ers i'r Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg ddechrau cael eu gweithredu. Mae gosod sefydlu'r Athrofa ar flaen y Bil yn hanfodol i sicrhau statws ddyledus i'r broses o gaffael a datblygu sgiliau iaith y sector addysg a'r gymuned, sydd yn hanfodol i weithrediad effeithiol y Bil hwn. Rhaid pwysleisio bod y gwaith partneriaethol y mae'r Ganolfan yn ei wneud ar hyn o bryd yn gorfod trosglwyddo i swyddogaethau'r Athrofa newydd ac felly byddai'n dda cael eglurder pellach ar hyn. Gwelwn er enghraifft y gwaith clodwiw sydd yn digwydd i hyfforddi staff yn y blynyddoedd cynnar, Camau a rhieni gyda chynllun Clwb Cwtsh mewn cydweithrediad â Mudiad Meithrin neu'r gwaith dysgu dwys gyda rhieni yn Sir Ceredigion gyda'r ysgolion trosiannol newydd a'r cynlluniau Cymraeg yn y Cartref ar gyfer ysgolion newydd megis Ysgol Gymraeg Nant Gwenlli yng Nghasnewydd ac Ysgol Gymraeg Trefynwy yn Nhrefynwy.

Mae angen eglurder pellach hefyd ar y gwahaniaeth - os oes yna, rhwng swyddogaeth yr Athrofa wrth ddarparu ar gyfer addysg gydol oes ac addysg ôl 16 mewn ysgolion. Cyfeirir yn aml yn y Bil at addysg statudol, sydd yng Nghymru'n dod i ben yn 16 oed. Beth wedyn? Mae cyfrifoldeb ariannu addysg ôl 16 mewn ysgolion yn parhau'n niwlog.

3.17 Rhaid i'r Athrofa fod yn awdurdod amlwg a chynabyddedig ar ddarparu hyfforddiant a chynllunio anghenion caffael y Gymraeg ar draws rhychwant y sector addysg a hyfforddiant - o'r blynyddoedd cynnar hyd at addysg gydol oes. Y mae cyfle gwirioneddol yma i greu corff o awdurdod sydd ag arbenigedd caffael iaith a lle i feithrin arbenigwyr y maes i'r dyfodol. Rhaid i'r swyddogaethau hyn fod yn glir o'r cychwyn.

Unrhyw rwystrau posibl i weithredu darpariaethau'r Bil ac a yw'r Bil yn eu hystyried

3.18 Rydym wedi nodi'r angen i gynnwys cymal ychwanegol yn y Bil i adlewyrchu'r angen i gynllunio cynyddu'r gweithlu mewn modd bwriadus. Heb hyn, mi fydd hi'n anodd iawn gweithredu darpariaethau'r Bil hwn. Nid yw'r Bil hwn yn ei hystyried yn ddigonol yn ein barn ni.

3.19 Mae angen cynnwys manylion ar sut y bydd data ar allu ieithyddol y gweithlu addysg yn benodol yn cael ei gasglu ac er mwyn bod yn waelodlin i weithredu llwybrau hyfedredd trwy gefnogaeth yr Athrofa.

3.20 Nid oes unrhyw gyfeiriad yn y Bil i'r Mesur Teithio gan Ddysgwyr (Cymru) 2008 sydd yn hanfodol i sicrhau bod dysgwyr yn cyrraedd eu haddysg. Dylid rhoi ystyriaeth i'r effaith y mae hepgor hyn am ei gael i weithredu'r Bil hwn.

A oes canlyniadau anfwriadol yn deillio o'r Bil

3.21 Pryderwn y bydd y pwyslais newydd i gynyddu darpariaeth o fewn pob ysgol yn tynnu sylw ac adnoddau oddi wrth ddatblygiad addysg cyfrwng Cymraeg. Y mae gennym yng Nghymru system drochi sydd yn creu defnyddwyr hyfedr a hyderus. Dylai'r Bil ganolbwyntio'n fwy ar ehangu'r sector hwn a gwneud darpariaeth adnoddau sylweddol i gefnogi strwythur i drosi ysgolion cyfrwng Saesneg yn Ysgolion Cymraeg.

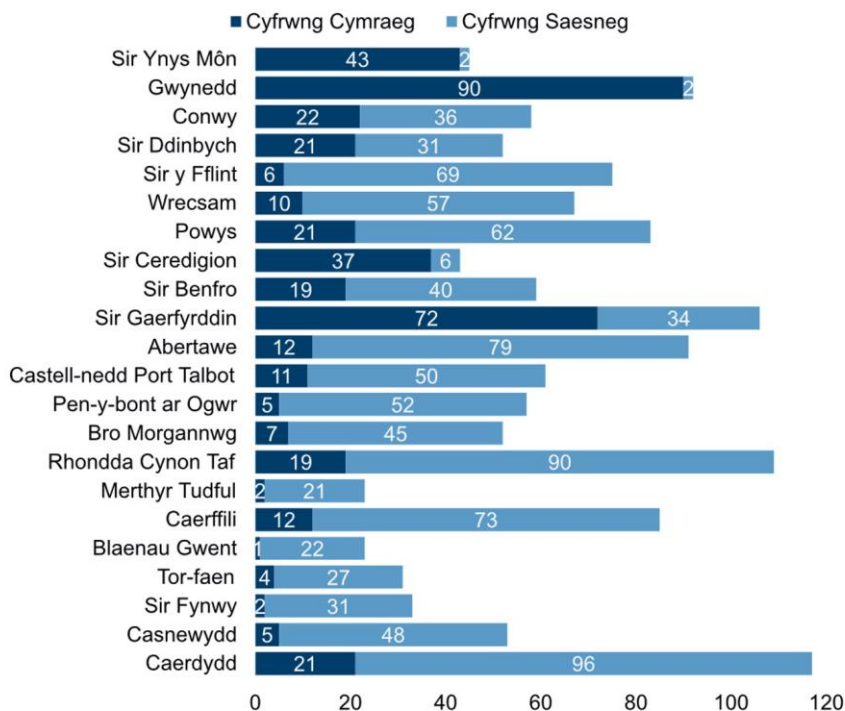
Goblygiadau ariannol y Bil

3.22 Rhaid sicrhau nad cyllidebau presennol yn unig fydd yn trosglwyddo i weithredu'r ddeddfwriaeth hon. Mae disgwyliadau uchel yn y Bil a fydd ond yn medru cael eu gwireddu gydag adnoddau perthnasol. Yr ydym wedi nodi

absenoldeb cyfeirio at strategaeth y gweithlu ac felly bydd angen sicrhau cyllideb ar gyfer yr agwedd hon. Bydd angen buddsoddi mewn hyfforddiant i gynyddu capasiti Dylid gweld hyn ar bob lefel o Lywodraeth Cymru, yr Awdurdodau Lleol i ysgolion fel buddsoddiad arwyddocaol yn y Gymraeg ac mewn cynyddu gallu'r boblogaeth i fod yn ddinasyddion dwyieithog ac amlieithog.

I gloi, dymunwn roi cyd-destun hygyrchedd addysg cyfrwng Cymraeg i chi fel pwyllgor. Isod fe welwch dabl y cyfrifiad ysgolion diweddaraf sydd yn dangos niferoedd yr ysgolion Cymraeg, sydd yn rhan fwyaf o siroedd Cymru yn y lleiafrif. Pwysleisiwn fod angen cynyddu nifer yr ysgolion cyfrwng Cymraeg fel bod mwy o blant yn caffael yr iaith mor gynnar ac mor llawn y gallant a dilyn llwybr addysg Cyfrwng Cymraeg hyd at waith fel eu bod yn gallu cymryd rhan lawn yn economi ddwyieithog Cymru.

Ffigur 1: Nifer yr ysgolion a gynhelir, yn ôl awdurdod lleol a chyfrwng, 2024 [Nodyn 1]

<https://www.llyw.cymru/canlyniadaur-cyfrifiad-ysgolion-ionawr-2023-html>

Cyflwynwyd yr ymateb hwn i'r [Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg](#) ar [Bil y Gymraeg ac Addysg \(Cymru\)](#)

This response was submitted to the [Children, Young People and Education Committee](#) on the [Welsh Language and Education \(Wales\) Bill](#)

WLE 12

Ymateb gan: Cyngor y Gweithlu Addysg

Response from: Education Workforce Council (EWC)

Papur ysgrifenedig gan Gyngor y Gweithlu Addysg (CGA) i baratoi ar gyfer rhoi tystiolaeth lafar i'r Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg ar 9 Hydref 2024 gan Hayden Llewellyn (Prif Weithredwr CGA) ac Eithne Hughes (Cadeirydd Cyngor CGA) ar egwyddorion cyffredinol Bil y Gymraeg ac Addysg (Cymru).

CGA yw rheoleiddiwr proffesiynol, annibynnol y gweithlu addysg yng Nghymru. Rydym yn rheoleiddio ymarferwyr addysg ar draws ysgolion, addysg bellach, gwaith ieuenctid ac addysg oedolion/dysgu seiliedig ar waith. Mae Deddf Addysg (Cymru) 2014 yn nodi ein nodau a'n swyddogaethau yn ffurfiol.

Er mwyn rheoleiddio'r gweithlu, mae'n ofynnol i ni gynnal Cofrestr o Ymarferwyr Addysg (y Gofrestr). O ganlyniad, mae'r Gofrestr yn darparu ffynhonnell gyfoethog o ddata am gyfansoddiad y gweithlu addysg yng Nghymru, ar draws 13 grŵp gwahanol o ymarferwyr cofrestredig. Mae ein data yn cynnwys gwybodaeth am y gweithlu, fel:

- Y gallu i siarad Cymraeg, addysgu trwy gyfrwng y Gymraeg, addysgu Cymraeg fel ail iaith
- Recriwtio a chadw
- Cyflogaeth (gan gynnwys cyfnod, pwnc, cyfrwng Cymraeg, dwyieithog neu gyfrwng Saesneg)
- Niferoedd yr athrawon a hyfforddodd trwy gyfrwng y Gymraeg
- Y gweithlu cyflenwi a'u gallu o ran y Gymraeg

Yn rhan o'n tystiolaeth lafar, byddwn yn darparu trosolwg lefel uchel o'n data; fodd bynnag, byddem yn croesawu'r cyfle i roi briff manwl i Lywodraeth Cymru a/neu'r Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg ar ein data. Rydym wedi darparu briffiau data tebyg (a diweddariadau eraill) i Grŵp Gweithredu Allanol – Gweithlu'r Gymraeg mewn Addysg Llywodraeth Cymru, yr ydym yn aelod ohono.

Ar sail y deallusrwydd hwn, ynghyd â gwybodaeth a gasglwyd trwy ein swyddogaethau statudol eraill, y byddwn yn hoelio sylw ein tystiolaeth lafar ar y canlynol:

- maint yr her a graddau'r adnoddau y bydd eu hangen i gyflawni targed 2050
- ystyried effaith gofynion amrywiol y Bil (a restrir isod) ar y gweithlu addysg presennol ac yn y dyfodol, gan gynnwys goblygiadau'n gysylltiedig â llwyth gwaith, recriwtio a chadw, a dysgu proffesiynol:
 - dyletswydd ar Weinidogion Cymru i adolygu safonau'r Gymraeg yn gysylltiedig â gwella nesu asesu medrau Cymraeg y gweithlu
 - y nod bod disgyblion yn cyflawni hyfedredd (C1/C2) mewn ysgolion Cymraeg yn bennaf, ac annibyniaeth (B1/B2) mewn ysgolion categori arall
 - gosod gofyniad ar Weinidogion Cymru i lunio fframwaith yn amlinellu sut byddant yn gweithredu cynigion strategaeth y Gymraeg yn gysylltiedig ag addysg Gymraeg, dysgu Cymraeg (gydol oes), a chaffael y Gymraeg

- gofyniad bod awdurdodau lleol yn paratoi ac yn gweithredu cynlluniau strategol Cymraeg mewn addysg yn amlinellu sut byddant yn hyrwyddo a hwyluso addysg Gymraeg a'r defnydd o'r Gymraeg mewn ysgolion o fewn eu hardaloedd
- newidiadau i'r diffiniadau o allu Cymraeg, ar sail y Fframwaith Cyfeirio Cyffredin Ewropeaidd ar gyfer leithoedd (CEFR)
- categorïddio ysgolion yn ôl faint o addysg Gymraeg maen nhw'n ei darparu
- y cyfleoedd a'r heriau sy'n gysylltiedig â'r gofyniad bod cyrff llywodraethol ysgolion yn datblygu cynllun cyflwyno addysg Gymraeg, mewn ymgynghoriad â rhanddeiliaid allweddol
- y sail statudol ar gyfer y corff newydd arfaethedig, yr Athrofa Dysgu Cymraeg Genedlaethol, a'r cyfleoedd y mae hyn yn eu cynnig
- yr angen am gydweithredu strategol parhaus trwy gydol y cyfnod gweithredu a'r tu hwnt; bydd yn hanfodol i Lywodraeth Cymru barhau i weithio'n agos gyda rhanddeiliaid allweddol i gynnal dull cydlynus, â ffocws, ar gyfer cyflwyno yn y maes polisi allweddol hwn
- gwaith pellach i asesu graddau effaith debygol y mesurau helaeth sydd wedi'u hamlinellu yn y Bil ar lwyth gwaith athrawon, gweithwyr cymorth dysgu ac arweinwyr ar draws Cymru
- adnoddau a chymorth digonol i awdurdodau lleol ac ysgolion hwyluso gweithredu'r mesurau sydd wedi'u hamlinellu yn y Bil
- mae angen deall cydberthynas y Bil â'r cwricwlwm newydd a'r Bil ADY yn iawn a dylid cyfleu a mynegi'r gydberthynas hon yn glir i'r sector

Hayden Llewellyn
Prif Weithredwr CGA
30 Medi 2024

This response was submitted to the [Children, Young People and Education Committee on the Welsh Language and Education \(Wales\) Bill](#)

WLE 13

Ymateb gan: CBAC

Response from: WJEC

Mae CBAC yn croesawu'r cyfle i ymateb i Bil y Gymraeg ac Addysg (Cymru).

CBAC yw corff dyfarnu mwyaf Cymru ac rydym yn cynnig bron i 200 o gymwysterau TGAU, UG, Safon Uwch a Galwedigaethol yn ddwyieithog.

Rydym yn croesawu'r prif ddarpariaethau yn y Bil ac yn edrych ymlaen at gefnogi hyn yn ein cymwysterau, yn enwedig yr amcan o sicrhau bod pob disgybl yn cyrraedd diwedd oedran ysgol gorfodol fel defnyddwyr annibynnol o'r Gymraeg.

Mewn cydweithrediad â'r rheoleiddiwr, Cymwysterau Cymru, mae CBAC wedi cynllunio cymwysterau Cymraeg newydd ar gyfer dysgwyr 14 – 16 gan ganolbwyntio ar y cwricwlwm newydd i Gymru a datblygu sgiliau llafar. Bydd TGAU Cymraeg Craidd a Lefel 2 Cymraeg Craidd Ychwanegol yn gyfle i ddysgwyr ddatblygu a gwella eu sgiliau iaith Gymraeg, gyda 50% o'r ddau gymhwyster yn canolbwyntio ar lafared. Rydym yn llwyr ymwybodol bod cynyddu hyder dysgwyr yn eu defnydd o'r Gymraeg yn hanfodol ar gyfer strategaeth genedlaethol Cymraeg 2050 o gynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg i filiwn erbyn 2050. Bydd pobl ifanc yn cael cyfleoedd i ddefnyddio'u Cymraeg yn naturiol gan ddechrau eu taith i ddod yn siaradwyr hyderus wrth astudio'r ddau gymhwyster newydd.

Mae CBAC yn ymwybodol o'r her o recriwtio athrawon cymwys wrth gyflwyno gwersi yn y Gymraeg a thrwy gyfrwng y Gymraeg a dyna pam rydym yn cefnogi athrawon drwy lunio rhaglen gynhwysfawr o ddysgu proffesiynol i'w cynorthwyo i addysgu cymwysterau cyfredol a newydd. Rydym hefyd yn darparu ystod o adnoddau cyfrwng Cymraeg i gefnogi athrawon a dysgwyr, gan gynnwys Trefnwyr Gwybodaeth, adnoddau Dysgu Cyfunol a gwerslyfrau.

Mae CBAC yn ddarparwr cymwysterau Cymraeg i Oedolion, ac mae'r gyfres hon o ddarpariaeth yn cyd-fynd â'r egwyddorion sy'n cael eu hyrwyddo gan Gymdeithas i Brofwrwyr Ieithoedd yn Ewrop (ALTE), y mae CBAC yn aelod ohoni. Byddwn yn cynnal 62ain Cyfarfod a Chynhadledd ALTE ym mis Ebrill 2025. Mae gwaith eisoes wedi'i wneud i alinio'r cymwysterau Cymraeg i Oedolion â Fframwaith Cyfeirio Cyffredin Ewropeaidd. Byddai CBAC yn croesawu'r cyfle i ddatblygu cymwysterau iaith eraill yn y dyfodol gan ddefnyddio'r Fframwaith Cyfeirio Cyffredin Ewropeaidd ar gyfer ieithoedd gan y byddai hyn hefyd yn alinio ein cymwysterau TGAU, Lefel 2 a TAG â chymwysterau Cymraeg i Oedolion i gael un continwwm dysgu Cymraeg. Fel busnes, credwn y byddai continwwm sgiliau Cymraeg yn ein cefnogi yn ystod y broses recriwtio. Mae CBAC yn annog eu gweithwyr i gael gwersi Cymraeg ac mae nifer ohonynt yn manteisio ar y cyfle i sefyll cymwysterau Cymraeg i Oedolion yn flynyddol. Rydym yn hyrwyddo'r cyfle i'n gweithwyr gael mwy o allu Cymraeg a defnyddio eu sgiliau siarad Cymraeg bob dydd.

Rydym yn croesawu'r weledigaeth i greu categorïau iaith statudol ar gyfer ysgolion. Mae CBAC wedi ymrwmo i hyrwyddo a chefnogi system addysg ddwyieithog, gan gynnwys gweithio gyda Chanolfan Bedwyr, Canolfan Gwasanaethau Cymraeg, Ymchwil a Thechnoleg Prifysgol Bangor, i ddefnyddio terminoleg safonol yn gyson ar draws asesiadau ac adnoddau cyfrwng Cymraeg. Rydym hefyd yn ceisio gwella dulliau o weithio gyda chyhoeddwrwyr adnoddau a sicrhau sgiliau dwyieithog digonol ym mhob tîm. Dangosir hyn hefyd drwy weithio gyda Chomisiynydd y Gymraeg mewn perthynas â Chynllun yr Iaith Gymraeg a darparu gwasanaethau dwyieithog.

Mae gweithwyr o CBAC yn ddiolchgar am y cyfle i barhau i fod yn rhan o'r Grŵp Gorchwyl a Gorffen - cod sy'n disgrifio gallu yn y Gymraeg. Rydym yn edrych ymlaen at gyfleoedd yn y dyfodol i greu cymwysterau a rhoi cymorth addysgol i ddysgwyr a gweithwyr i gael dealltwriaeth gyffredin o'u taith unigol wrth ddysgu Cymraeg.

Ian Morgan
Prif Weithredwr
CBAC

Explainer: Welsh participation in higher education

August 2024

What do we mean by participation, participation rate and application rate?

When referring to **participation** in higher education, we mean anyone who has secured a place at university.

The **participation rate** is the proportion of 18-year-olds going to university. The size of the population can vary year-on-year, which is why the participation rate is a more helpful indicator of trends over time, rather than the number of people going to university.

The **application rate** is the proportion of 18-year-olds applying for university. Not necessarily everyone who applies will eventually take up a place at university.

What do the stats tell us?

Two key trends are cause for concern.

The participation rate in Wales has been dropping, and is lower than elsewhere in the UK. That means 18-year-olds in England, Scotland and Northern Ireland are more likely to go to university than their Welsh peers.

The latest UCAS data available demonstrates a continued drop in the proportion

Domicile	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
 UK	36.0%	37.0%	37.5%	37.8%	38.9%	40.5%	43.3%	44.1%	42.1%	41.9%
 England	36.1%	37.2%	37.9%	38.1%	39.5%	41.3%	43.9%	44.9%	43.0%	42.7%
 Northern Ireland	48.2%	48.2%	47.7%	47.6%	46.9%	48.2%	52.3%	52.8%	51.1%	50.1%
 Scotland	32.5%	32.8%	33.0%	32.8%	32.7%	32.3%	36.1%	35.8%	33.9%	33.9%
 Wales	31.7%	32.9%	32.5%	32.7%	32.9%	33.6%	37.9%	38.1%	34.2%	33.8%
Total	36.0%	37.0%	37.5%	37.8%	38.9%	40.5%	43.3%	44.1%	42.1%	41.9%

of Welsh 18-year-olds applying to university.

The application rate is now **33.8%**, the lowest rate in the UK.

The gap between the rate in Wales and the rest of the UK has been increasing over time, and is now at its **widest point in 15 years**.

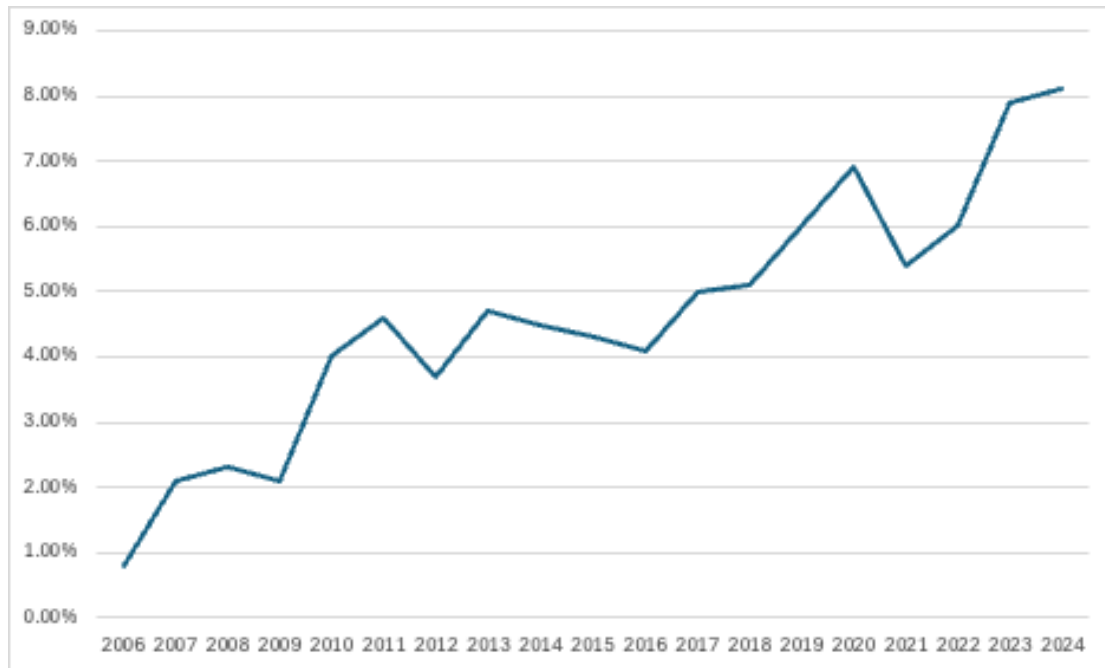

Figure 1: Gap in application rate between Wales and the UK as a whole, UCAS 30 June data

If we break it down to regions in England, only the North East of England (33.4%) has a lower participation rate than Wales (33.8%).

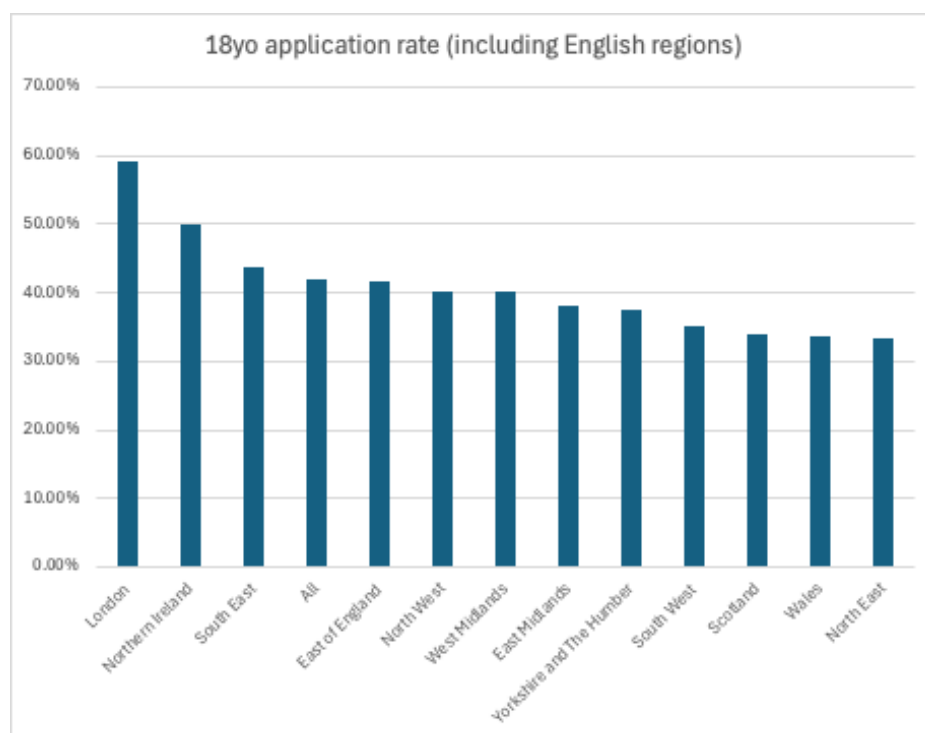

Figure 2: Application rate for 2024-25 academic year, by nation and English regions. UCAS 30 June data.

Furthermore, Wales has also seen a **drop in the application rate from quintile 1 of the Welsh Index of Multiple Deprivation** (i.e. the most disadvantaged), whereas England and Scotland have seen an increase in application rate in the equivalent cohort.

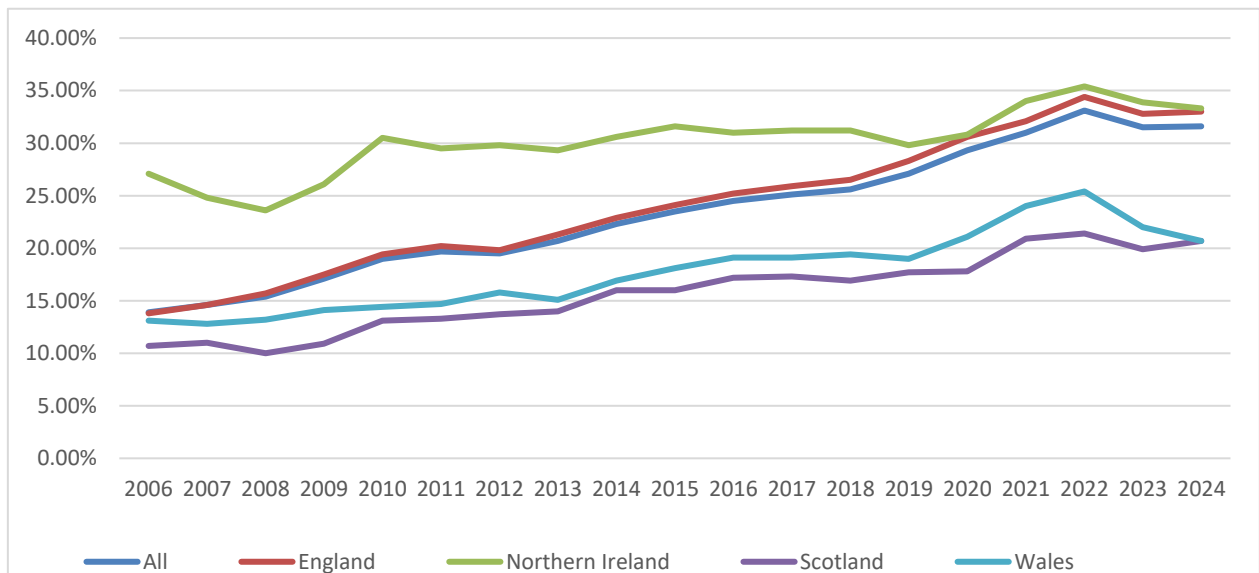

Figure 3: Proportion of those in the most deprived areas (Quintile 1) who applied to university. UCAS 30 June data.

Why is this a problem?

This trend rings alarm bells for a few reasons.

The support package on offer to Welsh-domiciled students (i.e. those living in Wales when they apply to university, rather than those studying in Wales, who could come from the rest of the UK or be international students), is the most generous of all UK nations with a particular focus on maintenance support for living costs.

So, despite the availability of grants and loans designed to facilitate access to higher education, Welsh young people are not taking up the opportunity to do so at the same rate as their peers elsewhere in the UK.

The future of the economy depends upon the nation being sufficiently equipped to capitalise on industrial, digital and societal developments, with increasing demand for graduate-level skills. If Welsh people are not gaining these skills, Wales' economy will find itself at an economic disadvantage compared to the rest of the UK which the proportion of graduates in the workforce will be higher. Wales already has a lower proportion of graduates in the workforce than other parts of the UK.

But crucially, we must remember the implications that this would have on individuals, and the opportunities that they may miss out on. There is a real chance of a generation that is be less well-qualified than their predecessors.

Why is this happening?

There could be a variety of factors at play, including a need to raise ambition or a lack of awareness of the availability of courses and financial support on offer.

Crucially, it's not just at 18 that young people are opting-out of education. Welsh Government figures indicate that an increasing proportion 16-year-olds are not progressing from Year 11 to education, training or work-based learning.

In 2017, 90% of school leavers were staying in education, training or work-based learning. [That's fallen to 80% in 2022.](#)

What can be done to address the problem?

Universities Wales would like to see Medr, the Commission for Tertiary Education and Research, and the Welsh Government, commit to tackling this issue head-on, firstly by addressing the need for better data to understand where our young people are going after school and further work to understand what lies behind the choices young people are making.

Are Welsh people going to university elsewhere?

These figures relate to people normally resident in Wales wherever they may be applying to, not just those who are applying to Welsh universities.

Welsh universities attract students from Wales, the rest of the UK, and international students. But for the resilience of the future Welsh economy, it would be beneficial to have more Welsh students entering higher education.

Are Welsh young people doing apprenticeships instead?

The drop in applications to university is not explained by young people accessing other modes or types of provision.

Looking beyond the volatility in apprenticeship starts caused by the pandemic, 18- and 19-year-old apprenticeship numbers have been broadly steady over a five year period. In 2018-19, there were 6,065 apprentices aged 18 and 19 in Wales. In 2022-23, there were 5,605. [The overall proportion of the 18-19 year old population entering work-based learning has slightly decreased over this period.](#)

Lynne Neagle AS/MS
Ysgrifennydd y Cabinet dros Addysg
Cabinet Secretary for Education

Jeremy Miles AS/MS
Ysgrifennydd y Cabinet dros Iechyd a Gofal Cymdeithasol
Cabinet Secretary for Health & Social Care

Dawn Bowden AS/MS
Y Gweinidog Plant a Gofal Cymdeithasol
Minister for Children and Social Care

Eich cyf/MA/LN/10177-24

Buffy Williams AS
Cadeirydd
Y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg
Senedd Cymru
Tŷ Hywel
Bae Caerdydd
CF99 1SN

30 Medi 2024

Annwyl Buffy,

Wele ymateb Llywodraeth Cymru i'r argymhellion a wnaed gan adroddiad y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg: A oes gan blant a phobl ifanc anabl fynediad cyfartal at addysg a gofal plant?

Rydym yn gwerthfawrogi gwaith trylwyr y Pwyllgor yn ymchwilio i'r mater hwn ac yn ddiolchgar am yr argymhellion cynhwysfawr a wnaed.

Mae mynediad at addysg i bob dysgwr o bwys mawr inni, ac rydym wedi ymrwymo i fynd i'r afael â'r heriau sy'n wynebu plant a phobl ifanc anabl a'u teuluoedd ledled Cymru mewn modd ystyrlon a pharhaus.

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Gohebiaeth.Lynne.Neagle@llyw.cymru
Correspondence.Lynne.Neagle@gov.wales

Rydym yn croesawu gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth Gymraeg sy'n dod i law yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Byddwn yn parhau i gydweithio ag awdurdodau lleol a'r holl randdeiliaid i sicrhau na chaiff hawl unrhyw blentyn yng Nghymru i addysg neu ofal plant,

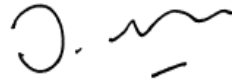
na'r cyfleoedd sy'n gysylltiedig â hynny, ei gwadu.

Yn gywir

Lynne Neagle AS/MS

Ysgrifennydd y Cabinet dros Addysg
Cabinet Secretary for Education

Jeremy Miles AS/MS

Ysgrifennydd y Cabinet dros Iechyd
a Gofal Cymdeithasol
Cabinet Secretary for Health & Social Care

Dawn Bowden AS/MS

Y Gweinidog Plant a Gofal Cymdeithasol
Minister for Children and Social Care

**Ymateb Llywodraeth Cymru i
Adroddiad y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg:
A yw plant a phobl ifanc anabl yn cael mynediad cyfartal at addysg a gofal
plant?**

Mae Llywodraeth Cymru yn croesawu adroddiad y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg ar y mater pwysig hwn, sef a yw plant a phobl ifanc anabl yn cael mynediad cyfartal at addysg a gofal plant yng Nghymru. Rydym yn gwerthfawrogi gwaith trylwyr y Pwyllgor yn archwilio'r mater hwn ac yn ddiolchgar am yr argymhellion cynhwysfawr a wnaed.

Mae **Casgliad 1** yn nodi bod gormod o hawliau plant a phobl ifanc i addysg, fel yr amlinellir yn Erthyglau 28 a 29 o Gonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn, yn cael eu torri yng Nghymru. Er ein bod wedi gwneud cynnydd mewn rhai meysydd, rydym yn cydnabod bod yn rhaid gwneud mwy i sicrhau bod yr hawliau hyn yn cael eu cynnal yn gyson ledled Cymru. Rydym yn benderfynol o weithio gydag ysgolion, awdurdodau lleol a rhanddeiliaid eraill i gael gwared ar rwystrau i addysg a sicrhau bod gan bob plentyn fynediad at yr amgylchedd dysgu sydd ei angen arnynt.

Cynlluniwyd y system ADY newydd i roi mwy o hawliau i blant a theuluoedd, ac i liniaru'r frwydr yr oeddent yn aml yn ei hwynebu wrth geisio cael cymorth o dan yr hen system AAA. Megis dechrau y mae'r broses o roi'r system hon ar waith a byddwn yn parhau i weithio gyda'n partneriaid cyflawni er mwyn mireinio'r broses ym mhob cwr o Gymru.

Yn ogystal â'r buddsoddiad o dros £107 miliwn a wnaed i gefnogi'r ymdrechion i roi'r system ADY ar waith ers 2020, mae buddsoddiad cyfalaf o dros £170 miliwn wedi gwella'r cyfleusterau i ddysgwyr ag anghenion dysgu ychwanegol yn ystod y 5 mlynedd diwethaf. Mae'r Rhaglen Cymunedau Dysgu Cynaliadwy yn buddsoddi dros £750 miliwn dros y naw mlynedd nesaf er mwyn parhau i wella ac ehangu cyfleusterau presennol a chreu darpariaeth arbenigol newydd.

Mae Rhaglen Gyfalaf Gofal Plant a'r Blynnyddoedd Cynnar 2022-25, sy'n werth £70 miliwn, yn cefnogi, yn cynnal ac yn gwella lleoliadau gofal plant presennol a rhai newydd. Mae dwy ffrwd waith wahanol: cyllid grantiau bach a chyllid cyfalaf mawr. Gall lleoliadau gofal plant sydd wedi'u cofrestru ag Arolygiaeth Gofal Cymru ddefnyddio elfen grantiau bach y Rhaglen i brynu cyfarpar ADY/Synhwyradd er mwyn helpu i oresgyn y rhwystrau sy'n gysylltiedig â chynnig darpariaeth hygyrch. Fel rhan o'r broses asesu ar gyfer pob cynnig am gyllid cyfalaf mawr, caiff hygyrchedd yr adeilad / darpariaeth i blant ag anghenion dysgu ychwanegol (ADY) ei ystyried.

Mae **Casgliad 2** yn tynnu sylw at yr effaith sylweddol y gall bylchau mewn mynediad at addysg ei chael ar les emosiynol a meddyliol plant, yn ogystal ag ar eu canlyniadau addysgol. Rydym yn ymwybodol iawn o hyn, a thrwy ein rhaglen ddiwygio, rydym yn canolbwyntio ar greu system lle caiff hawliau pob plentyn, gan gynnwys plant anabl, eu parchu a'u cynnal yn gyfan gwbl, a lle caiff eu llesiant ei gefnogi'n llwyr.

Mewn achosion lle cafodd yr hawliau hyn eu gwadu, rydym yn cydnabod yr effaith y gall hyn ei chael nid yn unig ar eu llesiant emosiynol, meddyliol a chorfforol, ond hefyd ar eu cyrhaeddiad addysgol a'u potensial yn y dyfodol. Rydym hefyd yn cydnabod y straen y mae hyn yn ei roi ar deuluoedd a gofalwyr a'r angen am system fwy cadarn o ran cymorth i deuluoedd plant a phobl ifanc anabl.

Rydym wedi cymryd camau i wella dealltwriaeth ymarferwyr addysg ynghylch sut i gefnogi hawliau plant a phobl ifanc ym maes addysg drwy weithio gyda phartneriaid, gan gynnwys Comisiynydd Plant Cymru ac Anabledd Cymru, i greu [pecyn dysgu proffesiynol](#) ar-lein am Gonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn (CCUHP) a Chonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau Pobl ag Anableddau.

Mae **Casgliad 3** yn tynnu sylw at y straen y mae'r heriau hyn yn ei achosi i deuluoedd. Rydym yn cydnabod y straen y mae teuluoedd yn ei wynebu wrth lywio system a all, ar adegau, fod yn anodd cael mynediad ati. Mae llawer o rieni a gofalwyr wedi gorfod eirioli'n ddiflino ar ran eu plant, ac rydym yn llwyr werthfawrogi'r baich y mae hyn yn ei greu. Rydym wedi ymrwymo i leddfu'r pwysau hyn drwy sicrhau bod cymorth yn haws ei gael ac nad oes rhaid i deuluoedd frwydro i gael gafael ar y gwasanaethau y mae eu plant yn eu haeddu. Mae sicrhau mwy o gydweithio amlasiantaethol ar draws gwasanaethau cyhoeddus, yn enwedig rhwng gwasanaethau iechyd ac addysg, yn parhau i fod yn flaenoriaeth.

Rydym hefyd yn cymryd amrywiaeth o gamau i wella cysondeb wrth roi diwygiadau ADY ar waith a sicrhau bod y fframwaith deddfwriaethol yn glir ac yn ddealladwy. Rydym yn datblygu ein darpariaeth dysgu proffesiynol ar ddatblygiad plant a niwrowahaniaeth.

Mae **Casgliad 4** yn sôn am broblem darpariaeth anghyson ledled Cymru, gan gynnwys i'r rhai sy'n defnyddio darpariaeth cyfrwng Cymraeg, gan arwain at wahaniaethau o ran y gallu i gael gafael ar ofal plant ac addysg gynhwysol. Rydym wedi cydnabod hyn eisoes, ac rydym yn atgyfnerthu'r fframwaith gwella ysgolion i ganolbwyntio ar greu addysg gynhwysol, gan gynnwys sefydlu arweinydd cenedlaethol i roi ADY ar waith yn y Gymraeg, sy'n cymryd ymagwedd strategol ar gyfer Cymru gyfan, er mwyn gwella'r ffordd y caiff y ddarpariaeth ei chyflwyno. Rydym yn ymgorffori'r canllawiau galluogi dysgu. Mae'r canllawiau hyn yn helpu ymarferwyr i ddarparu cwricwlwm cynhwysol, eang a chytbwys sy'n adlewyrchu anghenion dysgwyr.

Er bod rhai ardaloedd wedi datblygu arferion cynhwysol da, rydym yn cydnabod bod hyn weithiau'n deillio o benderfyniad unigolion yn hytrach na dull gweithredu strwythurol cyson. Mae'r ffaith bod loteri cod post yn bodoli o ran mynediad at addysg a gofal plant cynhwysol, yn enwedig mewn perthynas â'r ddarpariaeth Gymraeg, yn annerbyniol. Rydym yn ymrwymedig i fynd i'r afael â'r rhwystrau sy'n arwain at yr anghysondeb hwn.

Mae **Casgliad 5** yn nodi'r rhwystrau cymhleth a rhyng-gysylltiedig i ddarparu addysg a gofal plant cynhwysol sy'n rhychwantu agweddau cymdeithasol cyffredinol tuag at anabledd a gwahaniaeth, yn ogystal â heriau ymarferol. Mae newid systemig yn cymryd amser ac rydym yn dal i weithredu dan gysgod COVID.

Rhaid peidio ag anghofio cyd-destun pandemig COVID, a roddodd bwysau sylweddol ar gyllid cyhoeddus ac a gafodd effaith anferth ar y gweithlu, ac yn arbennig ar blant anabl, ledled Cymru.

Rydym yn cydnabod bod darparwyr gofal plant ac addysg yn aml yn wynebu heriau wrth ddarparu gwasanaethau cynhwysol, ac rydym yn deall nad yw hynny'n adlewyrchu ymroddiad y staff, sy'n aml yn gweithio'n ddiflino i gefnogi'r holl blant a phobl ifanc sy'n cael gofal ganddynt.

Fodd bynnag, rydym yn benderfynol o fynd i'r afael â'r materion hyn ar bob lefel, gan weithio gyda'r holl randdeiliaid perthnasol i chwalu'r rhwystrau sy'n atal plant rhag cael gafael ar y cymorth sydd ei angen arnynt. Mae hyn yn cynnwys ymrwymiad i wella hyfforddiant staff, cynyddu cyllid, a chreu amgylcheddau mwy cynhwysol mewn lleoliadau gofal plant ac ysgolion.

Isod, rydym wedi amlinellu ein hymatebion i argymhellion y Pwyllgor, gan gynnwys y camau yr ydym yn eu cymryd a'r rhai yr ydym yn bwriadu eu cymryd mewn ymateb i'r materion a godwyd. Rydym yn awyddus i barhau i gydweithio â'r Pwyllgor, awdurdodau lleol a rhanddeiliaid i sicrhau na chaiff hawl unrhyw blentyn yng Nghymru i'r addysg a'r gofal plant y maent yn eu haeddu, na'r cyfleoedd sy'n gysylltiedig â hynny, ei gwadu.

Rydym wedi amlinellu ein hymatebion i argymhellion y Pwyllgor isod, gan nodi'r camau gweithredu rydym yn eu cymryd ac yn eu cynllunio i ymdrin â'r materion hyn. Rydym yn edrych ymlaen at barhau i gydweithio â'r Pwyllgor, awdurdodau lleol a'r holl randdeiliaid wrth i ni weithio gyda'n gilydd i sicrhau na chaiff hawl unrhyw blentyn yng Nghymru i addysg neu ofal plant na'r cyfleoedd sy'n gysylltiedig â hynny ei gwadu.

Argymhelliad 1

Dylai Llywodraeth Cymru amlinellu ei barn ynghylch ein casgliadau allweddol, ac wrth ymateb i'r argymhellion dylai nodi'r camau penodol y bydd yn eu cymryd i fynd i'r afael â'r materion pellgyrhaeddol yr ydym wedi'u nodi yn y casgliadau.

Wrth ymateb i gasgliadau'r Pwyllgor, rydym yn cydnabod yn llwyr ddifrifoldeb y canfyddiadau yn yr adroddiad hwn a'r heriau sylweddol sy'n wynebu plant a phobl ifanc anabl a'u teuluoedd ledled Cymru. Mae'n amlwg bod materion brys sydd angen sylw yn ddiymdroi ac rydym wedi ymrwymo i fynd i'r afael â nhw mewn modd ystyrlon a pharhaus.

Rydym wedi amlinellu ein hymatebion i argymhellion y Pwyllgor isod, gan nodi'r camau gweithredu rydym yn eu cymryd ac yn eu cynllunio i ymdrin â'r materion hyn. Rydym yn edrych ymlaen at barhau i gydweithio â'r Pwyllgor, awdurdodau lleol a'r holl randdeiliaid wrth i ni weithio gyda'n gilydd i sicrhau na chaiff hawl unrhyw blentyn yng Nghymru i addysg neu ofal plant na'r cyfleoedd sy'n gysylltiedig â hynny ei gwadu.

Goblygiadau ariannol – Dd/G, argymhelliad cyffredinol yw hwn

Argymhelliad 2

Dylai Llywodraeth Cymru sicrhau bod mwy o ymchwil a data ar gael ar y bylchau yn y ddarpariaeth gofal plant, a all helpu i lywio'r gwaith o ddatblygu darpariaeth gynhwysol. Fel rhan o hyn, dylai Llywodraeth Cymru sicrhau bod awdurdodau lleol yn casglu data pan fydd plant a phobl ifanc yn gadael neu'n symud rhwng darpariaethau gofal plant ac addysg a'r rhesymau dros hynny. Dylid defnyddio'r data hyn wedyn fel sail i adolygiadau, hyfforddiant ac asesiadau yn y dyfodol ar gyfer darparwyr gofal plant ac addysg.

Ymateb: Derbyn mewn egwyddor

Rydym eisoes yn gweithio i wella'r sail dystiolaeth er mwyn deall mwy am ofal plant i blant yn y blynyddoedd cynnar a'u helpu i gael mynediad ato. Gall y fethodoleg ar gyfer y gwaith ymchwil a'r gwerthusiadau a gynlluniwyd gan Lywodraeth Cymru gynnwys gwaith ymchwil sylfaenol â grwpiau penodol o rieni plant anabl sydd wedi defnyddio gofal plant wedi'i ariannu gan Lywodraeth Cymru er mwyn casglu tystiolaeth am eu profiadau.

Yn ddiweddar, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru adolygiad o'r Asesiadau Digonolrwydd Gofal Plant (ADGPau) diweddaraf a gwaith ymchwil i'r Grant Cymorth Ychwanegol ar gyfer y Cynnig Gofal Plant i Gymru, sy'n darparu tystiolaeth mewn perthynas â mynediad at ddarpariaeth i blant anabl.

Mae gwasanaethau gofal plant cofrestredig yn cwblhau Datganiad Hunanasesu Gwasanaeth blynyddol (Arolygiaeth Gofal Cymru) sy'n cynnwys data ar nifer y plant ag ADY sy'n defnyddio'r ddarpariaeth, a'r math o ADY a gefnogir. Mae Llywodraeth Cymru yn monitro nifer y plant ag ADY a gefnogir mewn lleoliadau cofrestredig er mwyn monitro'r duedd dros amser.

Gallwn archwilio dichonoldeb ymgymryd â gwaith ymchwil pellach i ymdrin ag unrhyw fylchau sy'n parhau yn y data ond byddai goblygiadau ariannol a goblygiadau staff yn gysylltiedig â hyn oherwydd cymhlethdodau'r gwaith.

Goblygiadau ariannol – Pe comisiynwyd gwaith ymchwil ychwanegol, byddai goblygiad ariannol, byddai angen ystyried neilltuo nifer digonol o staff a byddai cost cyfle mewn perthynas â dadflaenoriaethu prosiectau eraill. Byddai'r swm yn dibynnu ar gwmpas a chymhlethdod y gwaith ymchwil a byddai blaenoriaethu yn cael eu llunio ar sail eu cydnawsedd â'r cynllun tystiolaeth presennol sy'n sail i flaenoriaethau'r Cabinet. Byddai angen cyngor pellach yn hyn o beth.

Argymhelliad 3

Dylai Llywodraeth Cymru rannu ei hymateb i'r argymhellion a wneir yn yr Ymchwil i Asesiadau Digonolrwydd Gofal Plant gyda ni. Wrth ddarparu hyn, dylai Llywodraeth Cymru fanylu ar sut y mae'n sicrhau bod yr argymhellion yn cael eu rhoi ar waith a sut y mae'r broses weithredu'n cael ei monitro.

Ymateb: Derbyn

Rydym yn ystyried yr argymhellion a wnaed gan Ymchwil Arad, a gomisiynwyd i gynnal adolygiad o'r Asesiadau Digonolrwydd Gofal Plant (ADGPau), a gyhoeddwyd ym mis Mawrth 2024 (Ymchwil i Asesiadau Digonolrwydd Gofal Plant).

Byddwn yn cydweithio â'n rhanddeiliaid i ystyried sut y gallwn wella'r trefniadau ar gyfer ADGPau a sicrhau eu bod yn parhau'n addas at y diben yn y dyfodol, gan adeiladu ar yr argymhellion yn yr adolygiad. Byddwn yn:

- ystyried sut i wella'r broses ar gyfer asesiadau digonolrwydd gofal plant;
- adolygu'r gofynion rheoleiddio presennol gan gynnwys canllawiau statudol;
- ystyried sut i leihau'r baich gweinyddol ar awdurdodau lleol;
- adolygu fformat yr adroddiad ar ADGPau er mwyn sicrhau ei fod yn symlach ac yn cael mwy o effaith;
- ystyried adnoddau i helpu awdurdodau lleol i asesu a chynllunio trefniadau gofal plant ac i sicrhau bod data yn hygyrch ac yn addas at y diben.

Byddwn yn darparu ymateb ar unrhyw newidiadau sydd eu hangen o ganlyniad i'r adolygiad, gan gynnwys unrhyw newidiadau rheoleiddiol neu newidiadau i'r canllawiau statudol, a fydd ar waith er mwyn helpu i ddatblygu'r cylch nesaf o ADGPau ym mis Mehefin 2027. Byddwn yn darparu diweddariadau ysgrifenedig ar adegau allweddol wrth i ni fwrw ati â'r gwaith a byddwn yn sicrhau bod ein rhanddeiliaid yn gwbl ymwybodol o ddatblygiadau.

Goblygiadau Ariannol – dim gan ei fod yn cael ei ariannu o gyllidebau sy'n bodoli eisoes.

Argymhelliad 4

Dylai Llywodraeth Cymru amlinellu sut y dylid llenwi bylchau yn y ddarpariaeth gofal plant ar gyfer gofal plant cynhwysol a hygyrch a nodir mewn ADGPau. Dylai hyn gynnwys amlinellu sut y gall Llywodraeth Cymru ac awdurdodau lleol gydweithio a chefnogi ei gilydd i sicrhau bod camau cadarnhaol yn cael eu cymryd i ddarparu gofal plant cynaliadwy a chynhwysol ym mhob rhan o Gymru.

Ymateb: Gwrthod

Er ein bod yn cydnabod pwysigrwydd y bwriad sydd tu ôl i'r argymhelliad hwn, cyfrifoldeb awdurdodau lleol, nid Llywodraeth Cymru, yw cyflawni'r ddyletswydd statudol i ymdrin â'r bylchau a nodir yn yr ADGPau. Er mwyn helpu awdurdodau lleol i ymdrin â bylchau yn y ddarpariaeth, mae Llywodraeth Cymru yn darparu cyllid iddynt drwy elfen gofal plant a chwarae'r Grant Plant a Chymunedau. Wrth ddefnyddio'r cyllid hwn, anogir awdurdodau lleol i roi ystyriaeth arbennig i anghenion gofal plant a chwarae teuluoedd â phlant ag anghenion ychwanegol, er mwyn helpu i sicrhau bod y ddarpariaeth gofal plant yn gynhwysol ac yn hygyrch. Fodd bynnag, o gofio mai unigolion neu fusnesau preifat sydd i raddau helaeth yn darparu gofal plant, mae gallu awdurdodau lleol i sicrhau gofal plant cynaliadwy a chynhwysol ym mhob rhan o Gymru wedi'i gyfyngu gan y systemau.

Mae trefniadau effeithiol ar gyfer gweithio mewn partneriaeth yn un o elfennau craidd yr asesiad digonolrwydd gofal plant. O dan y ddyletswydd i sicrhau darpariaeth gofal plant ddigonol, mae awdurdodau lleol yn gweithio gyda phartneriaid i ddatblygu Cynlluniau Gweithredu Digonolrwydd Gofal Plant sy'n cael gwared ar y diffygion ac yn cynnal y cryfderau a nodwyd yn yr Asesiadau Digonolrwydd Gofal Plant, ac i roi'r cynlluniau hynny ar waith.

Mae'n ofynnol i awdurdodau lleol sicrhau cyfraniad digonol gan amrywiaeth o bartneriaid a sefydliadau wrth gyflawni eu dyletswydd i asesu, cynllunio a sicrhau digonolrwydd y ddarpariaeth gofal plant yn eu hardal. Mae gan Sefydliadau Ambarél Gofal Plant Cenedlaethol a Gwasanaethau Gwybodaeth i Deuluoedd gyfraniad allweddol i'w wneud wrth helpu awdurdodau lleol i gynllunio a diogelu digonolrwydd y ddarpariaeth gofal plant yn eu hardal.

Mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi canllawiau statudol er mwyn helpu awdurdodau lleol i gyflawni eu dyletswydd i sicrhau bod gofal plant digonol ar gael, cynnal asesiadau digonolrwydd gofal plant, a rhoi gwybodaeth, cyngor a chymorth mewn perthynas â gofal plant i rieni, darpar rieni a'r rhai hynny â chyfrifoldeb rhiant neu sy'n gofalu am blentyn.

Goblygiadau Ariannol – Dim.

Argymhelliad 5

Dylai Llywodraeth Cymru amlinellu sut y gall geisio symleiddio'r amrywiol ffrydiau ariannu sydd ar gael i ddarparwyr gofal plant er mwyn sicrhau ei bod yn haws i ddarparwyr gofal plant wybod pa gymorth y gallant ei gael a'r ffordd orau o gael gafael arno.

Ymateb: Derbyn mewn egwyddor

Er mwyn sicrhau bod elfen gofal plant y Cynnig i blant tair a phedair oed yn cynnwys plant cymwys y mae angen cymorth ychwanegol arnynt, mae help ar gael drwy ffrwd ariannu ar wahân, sef Grant Cymorth Ychwanegol Cynnig Gofal Plant Cymru. Gall awdurdodau lleol ddefnyddio'r cyllid hwn i helpu i sicrhau bod plant cymwys ag anghenion ychwanegol yn gallu manteisio ar elfen gofal plant y Cynnig yn yr un ffordd â phlant cymwys eraill.

Cynhaliwyd adolygiad annibynnol o'r Grant Cymorth Ychwanegol yn ystod 2023/2024. Un o'r argymhellion a wnaed yn yr adroddiad oedd y gallai Llywodraeth Cymru o bosibl ystyried gweithio gydag awdurdodau lleol i ddatblygu ymgyrchoedd gwybodaeth a chyfathrebu ar y cyd i ddarparwyr a theuluoedd er mwyn sicrhau y gall pawb sy'n gymwys i gael cymorth gan y Grant Cymorth Ychwanegol ac y mae angen y cymorth hwnnw arnynt ei gael. Bydd swyddogion yn ystyried yr argymhelliad a wnaed yn yr adolygiad annibynnol o'r Grant Cymorth Ychwanegol ac yn datblygu ymgyrchoedd penodol i gyd-fynd â chanfyddiadau'r gwaith ymchwil ac i wella'r gofynion monitro ac adrodd.

Mae darparwyr gofal plant sydd wedi'u comisiynu gan Dechrau'n Deg yn cael cymorth uniongyrchol gan eu timau Cynghori Gofal Plant Dechrau'n Deg lleol er mwyn diwallu anghenion plant unigol. Fodd bynnag, nid oes ffrwd ariannu benodedig i gefnogi plant tair oed nad ydynt yn gymwys ar gyfer y Cynnig Gofal Plant na'r rhai hynny o adeg eu geni hyd at dair oed nad ydynt yn gymwys ar gyfer Dechrau'n Deg ond sy'n mynychu lleoliadau gofal plant yn y sector nas cynhelir. Mae awdurdodau lleol wedi mabwysiadu gwahanol ddulliau gweithredu er mwyn diwallu anghenion a gallant fanteisio ar y Grant Plant a Chymunedau i'w helpu i wneud hynny. Bydd swyddogion, gan weithio'n agos gyda'n partneriaid cyflawni, yn parhau i ystyried y rhwystrau posibl sy'n codi wrth geisio cael gafael ar gyllid a sut i ymdrin â'r rhwystrau hyn.

Byddwn hefyd yn parhau i ystyried dichonoldeb symleiddio ffrydiau ariannu presennol o fewn yr adnoddau presennol.

Goblygiadau Ariannol – Caiff gwaith sy'n mynd rhagddo ar hyn o bryd i fapio ffrydiau ariannu ac i adolygu'r argymhellion a wnaed fel rhan o'r adolygiad annibynnol o Grant Cymorth Ychwanegol Cynnig Gofal Plant Cymru ei gynnwys o fewn cyllidebau presennol.

Argymhelliad 6

Rhaid i Lywodraeth Cymru sicrhau bod y cymorth ariannol ar gyfer gofal plant yn seiliedig ar anghenion y plentyn a'r lleoliad ac nid ar gymhwysra'r rhieni. Yn unol ag Argymhelliad 16, dylai Llywodraeth Cymru ystyried clustnodi cyllid er mwyn sicrhau bod cyllid sydd wedi'i anelu at gefnogi darpariaeth gynhwysol yn cael ei ddefnyddio at y diben penodol hwn.

Ymateb: Gwrthod

Er mai ein huchelgais tymor hwy yw sicrhau bod cymorth ariannol ar gyfer gofal plant yn seiliedig ar anghenion y plentyn a'r lleoliad, yn hytrach na chymhwysra'r rhieni, rydym eisoes wedi amlinellu ein rhaglen gymorth bresennol o fewn cyfyngiadau'r gyllideb bresennol.

Mae gwasanaethau Allgymorth Dechrau'n Deg yn cynnig dull integredig o ddarparu gwasanaethau cymorth i deuluoedd gan ddefnyddio'r strwythurau a'r systemau a ddarperir gan y rhaglen. Mae'r gwasanaethau Allgymorth yn cynnig yr hyblygrwydd i ddarparu rhai o'r elfennau craidd neu bob un o'r elfennau craidd sy'n gysylltiedig â rhaglen Dechrau'n Deg (gan gynnwys gofal plant i blant dwy oed) i blant a'u teuluoedd y nodwyd eu bod mewn angen ond sy'n byw y tu allan i ardal Dechrau'n Deg. Gall pob awdurdod lleol ddyrannu hyd at 25% o nifer y plant y maent yn cael cyllid ar eu cyfer.

Mae gan y rhan fwyaf o awdurdodau lleol Baneli Blynnyddoedd Cynnar sy'n derbyn atgyfeiriadau gan Ymwelwyr Iechyd neu gan Swyddog Arweiniol Anghenion Dysgu Ychwanegol ar gyfer y Blynnyddoedd Cynnar ar gyfer plant y nodwyd bod ganddynt anghenion sy'n dod i'r amlwg a'r plant hynny ag ADY sy'n byw y tu allan i ardaloedd Dechrau'n Deg. Gall plant dwy i dair oed ag ADY y mae angen gofal plant arnynt er mwyn diwallu eu hanghenion datblygiadol gael cymorth drwy Dechrau'n Deg (yn amodol ar adnoddau).

Mae'r Grant Plant a Chymunedau yn galluogi awdurdodau lleol i ddarparu gwasanaethau mewn ffordd hyblyg er mwyn hybu trefniadau cynllunio a chomisiynu gwasanaethau ar y cyd i liniaru a dileu'r anfantais i blant, pobl ifanc ac oedolion agored i niwed.

Mae Cynnig Gofal Plant Cymru yn cyflawni ymrwymiad Llywodraeth Cymru i ddarparu 30 awr o addysg gynnar a gofal plant wedi'u hariannu gan y Llywodraeth i blant 3 a 4 oed rhieni cymwys am hyd at 48 wythnos y flwyddyn.

Mae'r Cynnig wedi'i gynllunio mewn ffordd sy'n ystyried y rhwystrau y gall rhieni cymwys eu hwynebu wrth fanteisio ar yr elfen gofal plant, yn enwedig y rheini sydd â phlant ag anghenion cymorth ychwanegol, gan gynnwys anableddau dysgu, corfforol a synhwyraidd. Er mwyn sicrhau bod elfen gofal plant y Cynnig yn cynnwys plant cymwys y mae angen cymorth ychwanegol arnynt, mae help ar gael drwy Grant Cymorth Ychwanegol Cynnig Gofal Plant Cymru. Gall awdurdodau lleol ddefnyddio'r cyllid hwn i helpu i sicrhau bod plant cymwys ag anghenion ychwanegol yn gallu manteisio ar elfen gofal plant y Cynnig yn yr un ffordd â phlant cymwys eraill.

Yn 2023/24, dyrannwyd £2m ar draws awdurdodau lleol er mwyn ymateb i'r anghenion hyn. Fodd bynnag, mae'r grant hwn yn seiliedig ar alw ac rydym yn ymrwymedig i roi cymorth i rieni a lleoliadau gofal plant lle bo angen. 2023/24 oedd y flwyddyn gyntaf lle roedd y galw yn uwch na'r lefel a ragwelwyd. Ar gyfer 2024/25, dyrannwyd £500,000 ychwanegol er mwyn ymdrin â'r pwysau parhaus a ragwelir.

Cynhaliwyd adolygiad annibynnol o'r Grant Cymorth Ychwanegol a chyhoeddwyd canfyddiadau ac argymhellion yr adroddiad ym mis Mai 2024. Dosbarthodd tîm yr adolygiad arolwg i bob un o'r 2,500+ o ddarparwyr gofal plant sydd wedi'u cofrestru i ddarparu'r Cynnig er mwyn meithrin gwell dealltwriaeth o bryderon darparwyr mewn perthynas â chael gafael ar gymorth a cyllid ar gyfer y plant hynny ag anghenion cymorth ychwanegol sy'n defnyddio eu gwasanaethau. Gofynnwyd hefyd am farn rhieni sy'n defnyddio'r Cynnig, gan gynnwys y rhai hynny sydd wedi cael cymorth drwy'r Grant Cymorth Ychwanegol, er mwyn deall yn well sut y gellid hyrwyddo, defnyddio a chydgysylltu'r cymorth hwn. Mae swyddogion wrthi'n adolygu argymhellion yr adroddiad a byddant yn rhoi cyngor ar y camau nesaf i Weinidogion Cymru ei ystyried.

Goblygiadau Ariannol – Dim. Bydd angen i unrhyw benderfyniadau sydd naill ai'n deillio o'r adolygiad annibynnol neu y mae angen eu gwneud o safbwynt ehangach gael eu hystyried gan Weinidogion Cymru a'u neilltuo drwy'r broses gyllidebu arferol. Byddai angen cyngor pellach yn hyn o beth.

Argymhelliad 7

Dylai Llywodraeth Cymru gadarnhau cwrdd yr adolygiad o'r Ddeddf a'r Cod ADY, ac amlinellu'r amserlen ar gyfer cwblhau'r adolygiad hwn, a ph'un a fydd canfyddiadau'r adolygiad yn cael eu cyhoeddi ai peidio.

Ymateb: Derbyn

Mae Ysgrifennydd y Cabinet wedi datgan ymrwymiad Llywodraeth Cymru i adolygu'r fframwaith deddfwriaethol ar gyfer ADY i sicrhau ei fod yn glir ac yn cael ei ddeall, a'i fod yn cyflawni ei fwriad ar gyfer pob plentyn a pherson ifanc yng Nghymru.

Mae gwaith yn mynd rhagddo i edrych ar y fframwaith deddfwriaethol i ystyried eglurder a hygyrchedd y Ddeddf a'r canllawiau statudol i nodi'r camau nesaf ar gyfer sicrhau bod y Ddeddf yn cael ei gweithredu'n fwy cyson ledled Cymru.

Caiff cwrdd yr adolygiad ei gwblhau erbyn mis Tachwedd 2024 a'r disgwyl yw y caiff diweddariad ar gynnydd a chanfyddiadau'r adolygiad ei gyflwyno i'r Senedd erbyn haf 2025.

Goblygiadau Ariannol – Caiff yr adolygiad ei reoli a'i gyllido gan ddefnyddio adnoddau presennol.

Argymhelliad 8

Dylai Llywodraeth Cymru ymchwilio i ddichonoldeb datblygu pecyn o hyfforddiant, canllawiau ac adnoddau ar y Ddeddf a'r Cod ADY ar gyfer lleoliadau gofal plant. Fel rhan o'r gwaith dichonoldeb, dylai Llywodraeth Cymru roi ystyriaeth benodol i sut y byddai darparwyr gofal plant yn gallu cael mynediad at hyfforddiant o'r fath a'i ariannu.

Ymateb: Derbyn

Bydd Llywodraeth Cymru yn ystyried dichonoldeb datblygu pecyn o hyfforddiant, canllawiau ac adnoddau ar y Ddeddf a'r Cod ADY ar gyfer lleoliadau gofal plant. Byddwn yn gweithio'n agos gyda Swyddogion Arweiniol Anghenion Dysgu Ychwanegol ar gyfer y Blynyddoedd Cynnar mewn awdurdodau lleol a Cwlwm i ystyried y trefniadau presennol ac unrhyw ganllawiau, hyfforddiant neu adnoddau ychwanegol y gall fod eu hangen. Nodir y trefniadau presennol isod:

- Mae dyletswydd statudol ar awdurdodau lleol i benodi swyddog arweiniol ADY ar gyfer y Blynyddoedd Cynnar a ddylai wneud trefniadau, os yw'n briodol, i roi hyfforddiant i unigolion yn ei ardal leol ar y blynyddoedd cynnar ac ADY.
- Mae Llywodraeth Cymru yn darparu cyllid i Cwlwm a Chwarae Cymru er mwyn iddynt gefnogi eu haelodau yn y gweithlu gofal plant a gwaith chwarae. Mae Llywodraeth Cymru yn gweithio gyda phartneriaeth Cwlwm i helpu'r sector gofal plant i ddeall ei rolau a'i gyfrifoldebau mewn perthynas â'r Cod ADY.
- Mae partneriaid Cwlwm yn darparu hyfforddiant, gwybodaeth, cyngor a chanllawiau i leoliadau i gefnogi newidiadau ADY a'u rhoi ar waith. Er enghraifft, mae blog ar gael ar [wefan Cwlwm](#) sy'n darparu gwybodaeth a chanllawiau ar y cod a'r Ddeddf ADY. Mae'r Mudiad Meithrin wedi datblygu fideo ar y system ADY a fydd yn galluogi ei aelodau i ddeall eu rhwymedigaethau o dan y Cod ADY. Mae Cymdeithas Genedlaethol Meithrinfeydd Dydd (NDNA) Cymru wedi trefnu gweminar am ddim, sef 'Anghenion Dysgu Ychwanegol yng Nghymru' i'w chyflwyno yn ystod haf 2024, a fydd yn ystyried y Ddeddf a'r cod ADY, beth maent yn ei olygu i leoliadau a sut i roi arferion effeithiol ar waith.
- Mae Swyddogion Arweiniol ADY ar gyfer y Blynyddoedd Cynnar yn gyfrifol am wneud trefniadau i roi canllawiau i ddarparwyr gofal plant, gan gynnwys y rhai hynny sy'n darparu addysg feithrin a ariennir mewn lleoliadau meithrin nas cynhelir, ar ddiwallu anghenion plant sy'n mynychu eu lleoliadau.
- Mae awdurdodau lleol yn cael cyllid drwy'r Grant Plant a Chymunedau i gefnogi amrywiaeth o hyfforddiant ar gyfer lleoliadau gofal plant, o hyfforddiant gorfodol i hyfforddiant ar arferion effeithiol, i'w bennu gan awdurdodau lleol ac ar sail anghenion lleol. Gall hyn gynnwys hyfforddiant neu gysiau ADY.

- Mae cymwysterau gofal plant a Fframwaith Sefydlu Cymru Gyfan yn cynnwys ffocws ar ddeall anghenion plant anabl neu anghenion ychwanegol eraill a sicrhau cymorth drwy gyngor neu addasiadau ychwanegol. Mae cymwysterau gofal plant yn asesu'r elfennau hyn yn ogystal â dealltwriaeth o'r fframweithiau cyfreithiol sy'n gymwys wrth ddarparu gwasanaethau i blant ag anghenion ychwanegol.
- Mae'r cymhwyster Lefel 4 Ymarfer Proffesiynol mewn Gofal, Chwarae, Dysgu, a Datblygiad Plant yn anelu at feithrin yr wybodaeth, y ddealltwriaeth, yr ymddygiad a'r sgiliau sy'n sail i Ymarfer Proffesiynol yn y sector gofal, chwarae, dysgu a datblygiad plant. Er mwyn ennill y cymhwyster, rhaid i ddysgwyr ymgymryd ag un o dri llwybr, sy'n cynnwys 'Adnabod a chefnogi plant ag Anghenion Dysgu Ychwanegol'.
- Yn ogystal ag unrhyw ofynion hyfforddi a amlinellir yn y Safonau Gofynnol Cenedlaethol, rhaid i bob aelod o staff gofal plant mewn lleoliadau Dechrau'n Deg ymgymryd ag o leiaf bum diwrnod o Ddatblygiad Proffesiynol Parhaus (DPP) neu ddysgu proffesiynol bob blwyddyn, fel y dynodir gan eu Tîmau Cyngori Gofal Plant a, chyhyd ag y bo'n bosibl, roi'r strategaethau a argymhellir gan y Tîm Cyngori Gofal Plant ar waith.

Goblygiadau Ariannol – darperir yr hyfforddiant, y canllawiau a'r adnoddau presennol i gefnogi lleoliadau gofal plant o gyllidebau presennol, ond os cytunir ar waith pellach o ganlyniad i'r astudiaeth ddichonoldeb, byddai goblygiadau ariannol yn deillio o hynny. Byddai'r goblygiadau hynny yn cael eu hystyried ar y pryd a cheir cyngor pellach wedi hynny.

Argymhelliad 9

Dylai Llywodraeth Cymru gyhoeddi canllawiau i'r holl ddarparwyr gofal plant ynghylch yr hyn y disgwylir iddynt ei wneud i gefnogi awdurdodau lleol i gyflawni eu dyletswyddau o dan y Ddeddf a'r Cod ADY. Dylai'r canllawiau hyn roi enghreifftiau pendant o'r hyn y disgwylir i ddarparwyr ei wneud. Dylid diweddarau'r canllawiau hyn yn rheolaidd i sicrhau eu bod yn parhau'n gyfredol, yn berthnasol ac yn ddefnyddiol.

Ymateb: Derbyn mewn egwyddor

Mae Llywodraeth Cymru yn derbyn mewn egwyddor yr argymhelliad i gyhoeddi canllawiau i'r holl ddarparwyr gofal plant ynghylch yr hyn y disgwylir iddynt ei wneud i gefnogi awdurdodau lleol i gyflawni eu dyletswyddau o dan y Ddeddf a'r Cod ADY. Byddwn yn ailystyried yr argymhelliad unwaith y caiff yr astudiaeth ddichonoldeb sy'n rhan o argymhelliad 8 ei chwblhau.

Mae dyletswydd statudol ar awdurdodau lleol i ddynodi swyddog arweiniol ADY ar gyfer y Blynnyddoedd Cynnar a fydd yn gyfrifol am gydlynw'r swyddogaethau o dan y Ddeddf a'r Cod ADY yn eu hardal ar gyfer plant o dan oedran ysgol gorfodol nad ydynt yn mynychu ysgolion a gynhelir. Dylai'r rôl hon annog cydweithrediad â darparwyr gofal plant a gwneud trefniadau ar gyfer rhoi arweiniad a gwybodaeth i ddarparwyr mewn perthynas â diwallu anghenion plant ag ADY yn eu lleoliadau.

Goblygiadau Ariannol – Caiff unrhyw waith yn y maes hwn ei reoli gan ddefnyddio adnoddau presennol.

Argymhelliad 10

Dylai Llywodraeth Cymru ystyried adolygu strategaethau a chynlluniau hygyrchedd ledled Cymru, gyda'r bwriad o roi cyfarwyddiadau i unrhyw awdurdod lleol neu ysgol sy'n methu â chyflawni eu dyletswyddau o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010.

Ymateb: Gwrthod

Mae Llywodraeth Cymru yn ymrwymedig i greu Cymru a fydd yn darparu mynediad teg at wasanaethau i bawb ac yn cyflawni canlyniadau tecach i'n pobl a'n cymunedau amrywiol ledled Cymru. Mae ein [Hamcanion Cydraddoldeb Cenedlaethol](#) a'n cynlluniau cydraddoldeb, fel Cynllun Gweithredu Cymru Wrth-hiliol a'r Cynllun Gweithredu LHDTG+ yn darparu fframwaith cadarn, gan helpu i leihau cymhlethdod a sicrhau ymhellach bod cydraddoldeb yn rhan annatod o'n hystyriaethau wrth lunio polisiau.

Awdurdodau lleol sy'n gyfrifol am baratoi strategaethau hygyrchedd, ac mae'n ofynnol wedyn i ysgolion sicrhau bod cynlluniau hygyrchedd cyfredol ar waith. Mae Cymdeithas Cyfarwyddwyr Addysg Cymru (CCAC) wedi datgan ei bod wedi cyhoeddi polisiau enghreifftiol i ysgolion a chyrrff llywodraethu ac y bydd yn cynnal hyfforddiant pellach i ysgolion ar eu cyfrifoldebau o dan Ddyletswydd Cydraddoldeb y Sector Cyhoeddus. Byddwn yn gweithio gyda CCAC i sicrhau y caiff pob ysgol ei hatgoffa o'i chyfrifoldebau yn hyn o beth, ac o'r angen i adolygu a diweddarau ei chynlluniau drwy ymgynghori â phlant a theuluoedd.

Byddwn yn adolygu ein canllawiau, 'Cynllunio ar gyfer cynyddu mynediad i ysgolion i ddisgyblion ag anableddau', â'r bwriad o ystyried a ellir eu hatgyfnerthu ymhellach ac a oes cyfleoedd i'w cysoni ymhellach â gofynion Safonau Adeiladu Cymru.

Goblygiadau Ariannol – Dim goblygiadau ariannol oherwydd caiff yr argymhelliad hwn ei gynnwys o fewn 'busnes fel arfer' a'i gyllido gan ddefnyddio cyllidebau presennol.

Argymhelliad 11

Gan weithio gyda'r Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol, dylai Llywodraeth Cymru ddatblygu canllawiau ymarferol i ysgolion er mwyn eu helpu i ddeall y model cymdeithasol o anabledd a sut i fabwysiadu'r dull hwn ar draws pob agwedd ar fywyd yr ysgol. Dylai'r canllawiau hyn fod mor ymarferol â phosibl, a dylid eu datblygu ar y cyd â phlant, pobl ifanc a'u teuluoedd, yn ogystal â sefydliadau anabledd. Dylid diweddarau'r canllawiau'n rheolaidd er mwyn ystyried datblygiadau. Dylai Estyn ymgymryd â gwaith monitro a gwerthuso rheolaidd i weld sut y mae ysgolion yn rhoi'r canllawiau hyn ar waith, a'r effeithiau a gânt ar brofiadau plant a phobl ifanc.

Ymateb: Derbyn

Mae deall y model cymdeithasol o anabledd yn hanfodol er mwyn helpu i ddarparu gwasanaethau addysg cynhwysol. Cynhaliwyd cyfarfod cychwynnol â'r Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol i drafod y syniad o ganllawiau ar y cyd a chaiff trafodaethau pellach ar gwmpas ac amserlenni eu cynnal yn ystod yr hydref.

Dylid nodi ein bod yn derbyn yr agweddau ar yr argymhelliad sydd wedi'u cyfeirio at Lywodraeth Cymru. Ni allwn wneud sylwadau ar yr agweddau sydd wedi'u hanelu at Estyn na derbyn y rhan hon o'r argymhelliad ar ei ran oherwydd ei fod yn gorff annibynnol. Fodd bynnag, byddwn yn trafod sut y bydd Estyn yn ystyried y materion hyn a phryd fyddai'n amser priodol i nodi hyn i'w ystyried ar gyfer un o'i adolygiadau thematig.

Goblygiadau Ariannol – Ni ddylai fod fawr ddim goblygiadau, os o gwbl, mewn perthynas â datblygu'r canllawiau a'u cynnal wedi hynny. Mae'n bosibl y bydd rhai costau lefel isel yn gysylltiedig ag ymgysylltu â rhanddeiliaid allweddol, gan gynnwys plant a phobl ifanc, ysgolion a rhieni, ond gellir eu talu gan ddefnyddio cyllidebau presennol.

Argymhelliad 12

Dylai Llywodraeth Cymru gynnal adolygiad cynhwysfawr o'r ffordd orau y gall staff nad ydynt yn staff addysgu mewn ysgolion ac awdurdodau lleol gefnogi darpariaeth gynhwysol ledled Cymru. Dylai hyn gynnwys nodi enghreifftiau o arferion gorau o bob rhan o Gymru. Dylai gwaith o'r fath hefyd ystyried y goblygiadau cyllido sy'n gysylltiedig ag arferion gorau, a'r ffordd orau o gefnogi awdurdodau lleol ac ysgolion i gyflawni hyn.

Ymateb: Derbyn

Rydym yn cydnabod bod staff nad ydynt yn staff addysgu mewn ysgolion ac awdurdodau lleol yn darparu amrywiaeth o gymorth er mwyn cynyddu'r ddarpariaeth gynhwysol yng Nghymru. Er mai cyfrifoldeb awdurdodau lleol a / neu ysgolion yw'r trefniadau ar gyfer cyflogi cynorthwywyr addysgu ac aelodau eraill o staff nad ydynt yn addysgu, rydym yn bwriadu gweithio gyda nhw i ddeall arfer gorau mewn perthynas â chefnogi darpariaeth gynhwysol. Mae'r Fforwm Partneriaeth Gymdeithasol ar gyfer Ysgolion (SSPF) yn ystyried y maes hwn.

Goblygiadau Ariannol – Dim.

Argymhelliad 13

Dylai Llywodraeth Cymru gomisiynu ymchwil i'r defnydd o amserlenni â llai o oriau, sy'n cynnwys hyd yr amser y mae plant a phobl ifanc yn eu dilyn, y rhesymau dros eu defnyddio, a'r camau a gymerir i ddychwelyd plant a phobl ifanc i amserlen lawn. Dylai'r ymchwil hwn hefyd adolygu'r mecanweithiau a ddefnyddir pan na fydd y canllawiau'n cael eu dilyn, er mwyn sicrhau mai dim ond pan fo hynny'n briodol y defnyddir amserlenni â llai o oriau, a bod dull sy'n canolbwyntio ar y plentyn yn cael ei fabwysiadu wrth wneud penderfyniadau ar sut i'w defnyddio.

Ymateb: Derbyn

Ym mis Hydref 2023, gwnaethom gyhoeddi [canllawiau](#) ar ddefnyddio amserlenni rhan-amser. Er ei bod hi'n rhy gynnar i werthuso effaith y canllawiau hyn, rydym yn cydnabod nad ydym ar hyn o bryd yn casglu data am nifer y dysgwyr sy'n dilyn amserlen ran-amser.

Er mwyn ymdrin â hyn, rydym yn ystyried sut y gallwn gasglu data am nifer y dysgwyr sy'n dilyn amserlen ran-amser, drwy CYBLD a'r Cyfrifiad Addysg Heblaw yn yr Ysgol. Mae cyflwyno newidiadau o'r fath yn broses hir ac, fel y cyfryw, i ddechrau byddwn yn cynnal dadansoddiad o ddata presenoldeb er mwyn amcangyfrif nifer y dysgwyr sy'n dilyn amserlen ran-amser.

Yn y tymor hwy, byddwn yn ystyried cyfleoedd i werthuso effaith ac effeithiolrwydd y canllawiau ar amserlenni rhan-amser o ran a yw'r trefniadau hyn yn cael eu defnyddio'n briodol.

Goblygiadau Ariannol – Ni ddylai fod fawr ddim goblygiadau, os o gwbl, mewn perthynas â'r gwaith i adolygu'r data presennol ac ystyried sut y gellir casglu data ychwanegol. Gellir talu unrhyw gostau o'r fath gan ddefnyddio cyllidebau presennol. Caiff cyngor ar gostau casglu data ychwanegol, ar gyfer Llywodraeth Cymru a rhanddeiliaid, ei roi i Ysgrifennydd y Cabinet unwaith y bydd y gwaith hwnnw wedi'i gwblhau. Os bydd angen gwaith ymchwil ychwanegol, byddai angen pennu costau'r gwaith hwnnw ar y pryd, a rhoi cyngor i Ysgrifennydd y Cabinet. Byddai angen ystyried costau ychwanegol yng nghyd-destun y Prif Grŵp Gwariant Addysg a chyllideb ehangach Llywodraeth Cymru.

Argymhelliad 14

Wrth ymateb i ganfyddiadau'r adolygiad o gyllid ysgolion, dylai Llywodraeth Cymru amlinellu'n gyhoeddus sut y bydd yn bwrw ymlaen ag unrhyw argymhellion neu gamau gweithredu sy'n deillio ohono, a nodi amserlen glir ar gyfer cyflawni'r camau hyn. Yn benodol, dylai amlinellu sut y bydd gwell cysondeb yn helpu i sicrhau bod plant a phobl ifanc yn cael y cymorth sydd ei angen arnynt mewn ysgolion.

Ymateb: Derbyn

Tynnodd yr Adolygiad annibynnol o Wariant Ysgolion yng Nghymru sylw at gymhlethdod y system ariannu. Rydym eisoes wedi cyhoeddi diweddariad ar gynnydd i'r Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg.

Rydym wrthi ar hyn o bryd yn cynnal adolygiad o fformiwlâu ariannu ysgolion awdurdodau lleol. Drwy'r dadansoddiad hwn, rydym yn bwriadu meithrin dealltwriaeth well o'r cymhlethdodau a'r prosesau gwneud penderfyniadau sy'n gysylltiedig â'r fformiwlâu hyn ledled Cymru. Bydd yr adolygiad hwn yn ein helpu i ystyried sut y gellir gwella'r system.

Yn ystod yr hydref, byddwn yn rhoi diweddariad pellach i'r Pwyllgor yn nodi unrhyw gynnydd pellach a wnaed gan Lywodraeth Cymru wrth fwrw ymlaen ag argymhellion yr adolygiad. Byddwn hefyd yn nodi llinell amser ar gyfer gwaith sydd wedi'i gynllunio ar gyfer y dyfodol yn y maes hwn.

Goblygiadau Ariannol – Ni ddylai fod fawr ddim goblygiadau, os o gwbl, mewn perthynas â darparu diweddariad ar gynnydd wrth fwrw ymlaen ag argymhellion yr adolygiad a chaiff y gwaith ei ariannu gan ddefnyddio cyllidebau presennol.

Argymhelliad 15

Dylai Llywodraeth Cymru nodi'r cyflyrau mwyaf cyffredin, megis dyslecsia, a fyddai'n elwa o ddatblygu darpariaeth gyffredinol a chymorth a'u darparu i bob ysgol. Dylid gwneud hyn drwy ymgynghori â phlant, pobl ifanc a'u teuluoedd, yn ogystal â gweithwyr addysg proffesiynol, awdurdodau lleol, a gweithwyr ieuchyd proffesiynol. Ar ôl i'r gwaith hwn gael ei wneud, dylai Llywodraeth Cymru ddarparu amserlen glir ar gyfer cyflwyno'r ddarpariaeth gyffredinol hon. Dylai'r ddarpariaeth hon fod ar gael am ddim i bob ysgol.

Ymateb: Gwrthod

Gwrthodir yr argymhelliad hwn gan fod gwaith eisoes yn mynd rhagddo i gyflwyno'r Cwricwlwm i Gymru a ddatblygwyd i fod yn hygyrch ac yn gynhwysol i bawb, gan alluogi pob ysgol a lleoliad i ddatblygu cwricwlwm sy'n adlewyrchu eu cyd-destun a'u dysgwyr.

Yn benodol, mae adran '[Galluogi dysgu](#)' canllawiau'r [Cwricwlwm i Gymru](#) wedi'i datblygu i helpu ymarferwyr i gynllunio, dylunio a gweithredu cwricwlwm sy'n briodol o safbwynt datblygiadol ac addysgegol i bob dysgwr rhwng 3 ac 16 oed. Mae'n darparu'r sail gadarn sydd ei hangen ar bob dysgwr i'w helpu i ddatblygu, ar ei gyflymder ei hun, gan anelu at wireddu pedwar diben y cwricwlwm. Mae'r canllawiau yn canolbwyntio ar yr egwyddorion allweddol sy'n hanfodol er mwyn sicrhau dysgu cyfannol ac ystyrlon i bob dysgwr. Mae hyn yn cynnwys datblygiad plant, sy'n hanfodol i addysgu a dysgu, a chaiff ei fynegi ar ffurf pum llwybr datblygiadol: perthyn, cyfathrebu, archwilio, datblygiad corfforol a lles. Rydym yn cydnabod y gall gweithredu mewn ffordd sy'n canolbwyntio ar y dysgwr a chydweithio â theuluoedd a phartneriaid gefnogi datblygiad cyfannol. Byddwn yn parhau i roi'r canllawiau hyn ar waith mewn ysgolion a lleoliadau gan weithio gydag uwch-arweinwyr ac ymarferwyr i godi ymwybyddiaeth.

Mae Llywodraeth Cymru yn parhau i weithio gyda sefydliadau'r trydydd sector, rhieni ac ymarferwyr i ddatblygu adnoddau defnyddiol i gefnogi dysgwyr ac ymarferwyr. Er enghraifft, eleni cafodd set o fodiwlau dysgu ei datblygu a'i chyhoeddi ar y cyd â Chynghrair Anghenion Ychwanegol y Trydydd Sector (TSANA). Mae'r modiwlau hyn yn anelu at helpu ymarferwyr i wella eu gwybodaeth a'u dealltwriaeth o amrywiaeth o anawsterau dysgu, fel dyslecsia, ac anableddau. Maent hefyd yn cynnig strategaethau ar gyfer cefnogi dysgwyr ag anghenion penodol. Mae'r modiwlau ar gael ar [dudalen Hwb](#) Llywodraeth Cymru.

Goblygiadau Ariannol – Dim

Argymhelliad 16

Dylai Llywodraeth Cymru gyhoeddi canllawiau sy'n nodi'n glir gyfrifoldebau a dyletswyddau awdurdodau lleol ac ysgolion i sicrhau eu bod yn darparu'r cymorth angenrheidiol fel bod pob plentyn a pherson ifanc yn gallu manteisio ar ei hawl i addysg. Dylai hefyd ystyried a fyddai clustnodi cyllid yn ffordd effeithiol a phriodol o sicrhau bod arian y bwriedir iddo gael ei ddefnyddio i gefnogi'r grwpiau hyn o blant a phobl ifanc yn cael ei wario yn y ffordd honno.

Ymateb: Derbyn

Nododd y ddeddfwriaeth ADY a'r Cod ADY y cyfrifoldeb a'r dyletswyddau sydd ar awdurdodau lleol ac ysgolion i sicrhau eu bod yn darparu cymorth angenrheidiol i blant a phobl ifanc ag ADY. Fel rhan o'r adolygiad o'r ddeddfwriaeth hon, caiff y camau nesaf a chamau gweithredu eu nodi er mwyn sicrhau bod y ddeddfwriaeth a'r Cod yn glir ac yn ddealladwy.

Mae Llywodraeth Cymru yn cyhoeddi canllawiau drwy'r canllaw i'r gyfraith i lywodraethwyr ysgolion sy'n nodi cyfrifoldeb ysgolion mewn perthynas â deddfwriaeth cydraddoldeb. Mae hyn yn cynnwys y ddyletswydd addasiadau rhesymol, sicrhau y caiff rhwystrau i addysg i ddysgwyr ag anableddau eu rhagweld ac y caiff camau eu cymryd i ddileu'r rhwystrau hyn cyn belled ag y bo'n rhesymol bosibl.

Wrth fwrw ati â'r gwaith ar argymhellion 11 a 31, byddwn yn ystyried a ddylid cynnwys gwybodaeth ychwanegol yn y canllaw i lywodraethwyr ysgolion ai peidio.

Mae dyletswydd ar awdurdodau lleol i sicrhau bod darpariaeth addysg addas ar gael yn eu hardal. Wrth ystyried clustnodi arian, mae'n bwysig nodi bod Llywodraeth Cymru yn darparu cyllid i awdurdodau lleol i'w helpu i gyllido darpariaeth cyn 16 oed mewn ysgolion yng Nghymru drwy'r setliad refeniw llywodraeth leol yn bennaf. Nid yw'r setliad wedi'i glustnodi; mae'r cyllid a ddyrennir i bob awdurdod ar gael i'r awdurdod hwnnw i'w wario fel y gwêl yn dda ar yr amrywiaeth o wasanaethau y mae'n gyfrifol amdanynt, gan gynnwys ysgolion. Mae hyn yn cyd-fynd â pholisi Llywodraeth Cymru mai awdurdodau lleol sydd yn y sefyllfa orau i asesu anghenion ac amgylchiadau lleol a chyllido ysgolion yn unol â hynny.

Er y caiff cyllid ar gyfer ysgolion yng Nghymru ei ddarparu'n bennaf drwy'r setliad llywodraeth leol, mae cyllideb addysg Llywodraeth Cymru hefyd yn cefnogi gwariant o fewn ysgolion a gwariant ar ysgolion, athrawon a rhaglenni addysg ehangach.

Goblygiadau Ariannol – Ni ddylai fod fawr ddim goblygiadau, os o gwbl, mewn perthynas â'r gwaith i adolygu'r canllawiau presennol, na'r gwaith i ystyried rheolaethau ariannol, a chaiff y gwaith ei ariannu gan ddefnyddio cyllidebau presennol.

Argymhelliad 17

Dylai Llywodraeth Cymru adolygu'r meini prawf ar gyfer AGA i gryfhau'r gofynion ynghylch anabledd ac anghenion dysgu ychwanegol. Dylai hyn sicrhau bod gan bob athro, ar ddiwedd ei AGA, lefel sylfaenol o sgiliau a dealltwriaeth o faterion yn ymwneud ag anabledd ac ADY a bod ganddo'r hyder i gefnogi'r holl blant a phobl ifanc y mae'n eu haddysgu. Dylid hefyd sicrhau bod AGA yn cynnwys y wybodaeth glinigol ddiweddaraf fel bod gan athrawon sydd newydd gymhwyso y wybodaeth ddiweddaraf i fod yn sail i'w hymarfer.

Ymateb: Derbyn

Rydym wedi diweddarau'r [Meini Prawf ar gyfer Achredu rhaglenni AGA yng Nghymru](#) ar gyfer cyrsiau a fydd yn gweithredu o fis Medi 2024. Mae'r meini prawf diwygiedig hyn wedi atgyfnerthu'r gofynion i raglenni AGA sicrhau bod pob athro dan hyfforddiant yn meddu ar ddealltwriaeth o anghenion dysgwyr ag Anghenion Dysgu Ychwanegol. Mae adrannau 5.7, 5.8 a 5.9 yn ymwneud yn benodol â'r gofynion i athrawon dan hyfforddiant allu nodi anghenion dysgwyr ag ADY a'u diwallu.

Yn ogystal â'r adrannau penodol hyn, mae gofynion ym mhob rhan o'r Meini Prawf sy'n nodi'r ddealltwriaeth y mae'n rhaid i bob athro dan hyfforddiant feddu arni mewn perthynas â chydarddoldeb, cynwysoldeb, diogelu a lles pob dysgwr.

Mae'n ofynnol i bob rhaglen AGA sicrhau bod athrawon dan hyfforddiant yn ymwybodol o waith ymchwil a'u bod yn parhau i ddatblygu eu gwybodaeth a'u sgiliau yn seiliedig ar y gwaith ymchwil diweddaraf.

Yn benodol, rydym wedi ychwanegu Atodiad 4: Darpariaeth AGA arbenigol yn y cyfnod cynradd ar gyfer ADY at y Meini Prawf, sy'n galluogi Partneriaethau AGA i gyflwyno rhaglen TAR Cynradd beilot â Statws Athro Cymwysedig (SAC) sy'n cynnwys arbenigedd ADY i gael ei hachredu. O dan yr Atodiad hwn, mae Partneriaeth AGA Caban ym Mhrifysgol Bangor wedi llwyddo i gael achrediad yn ddiweddar ar gyfer rhaglen TAR Cynradd â SAC ag arbenigedd mewn Niwroamrywiaeth. Rydym yn gweithio gyda'r bartneriaeth i fonitro a gwerthuso'r rhaglen. Bydd hyn yn cynnwys cyfraddau cofrestru, cyrchfannau'r unigolion hynny sy'n ymgymryd â'r rhaglen ac asesiad i benderfynu a yw'r rhaglen yn cyrraedd y safonau ansawdd a'r safonau proffesiynol sy'n ofynnol ar gyfer dyfarnu SAC.

Rydym yn gweithio gyda phartneriaid i drefnu gweithdy gyda phob rhanddeiliad er mwyn nodi'r rhwystrau i ymgysylltu rhwng AGA ac ysgolion arbennig ac i ddeall y rhwystrau hynny'n well. Bydd hyn yn darparu mwy o dystiolaeth empirig ar gyfer unrhyw newidiadau y gellir eu gwneud er mwyn diwallu anghenion y sector.

Goblygiadau Ariannol – Dim oherwydd caiff ei reoli gan ddefnyddio cyllidebau presennol.

Argymhelliad 18

Dylai Llywodraeth Cymru roi diweddariad ar ei gwaith ar ddarpariaeth AGA ar gyfer y sector ysgolion arbennig.

Ymateb: Derbyn

Mae'r sector Ysgolion Arbennig eisoes yn gallu ymuno â Phartneriaethau AGA a darparu cyfnodau o ymarfer clinigol ar raglenni. Gall lleoliadau profiad mewn ysgol gael eu trefnu mewn ysgol arbennig neu uned ADY. Yn yr achosion hyn, dylai Partneriaethau sicrhau nad oes mwy na 30% o'r profiad mewn ysgol yn digwydd y tu allan i amgylchedd dysgu prif ffrwd er mwyn sicrhau bod athrawon dan hyfforddiant yn barod i addysgu mewn amgylcheddau prif ffrwd ac ADY. Rydym yn parhau i ymgysylltu â Phartneriaethau AGA ac Ysgolion Arbennig er mwyn nodi sut y gallwn ymgysylltu mwy â'r sector gan sicrhau ar yr un pryd bod gofynion craidd y ddarpariaeth AGA yn parhau i gael eu bodloni. Caiff hyn ei lywio gan y gwerthusiad o'r rhaglen TAR Cynradd ag ADY sy'n cael ei threialu gan Bartneriaeth AGA Caban.

Goblygiadau Ariannol – Dim oherwydd caiff ei reoli gan ddefnyddio cyllidebau presennol.

Argymhelliad 19

Dylai Llywodraeth Cymru gomisiynu modiwl hyfforddiant gorfodol ar ymwybyddiaeth o anabledd i holl staff ysgolion. Dylai hyn gynnwys y model cymdeithasol o anabledd, a sicrhau bod gan bob aelod o staff yr ysgol lefel sylfaenol o ymwybyddiaeth, yn ogystal â'u cyfeirio at adnoddau eraill os ydynt am ddatblygu eu sgiliau a'u harbenigedd. Dylai hefyd gyd-fynd â'r ymchwil a'r wybodaeth glinigol ddiweddaraf, a chael ei ddiweddarau i adlewyrchu unrhyw newidiadau neu ddatblygiadau dilynol.

Ymateb: Gwrthod

Nid yw Llywodraeth Cymru yn pennu gofynion dysgu proffesiynol gorfodol mewn perthynas â meysydd penodol o ymarfer proffesiynol. Mae'r unig eithriadau yn ymwneud â chymwysterau proffesiynol, er enghraifft llwybrau at addysgu a hyfforddiant penodol sy'n ofynnol gan gyflogwyr e.e. GDPR. Mae tystiolaeth ymchwil yn dangos mai penderfyniadau gwirfoddol i ymgymryd â chyfleoedd dysgu proffesiynol a dysgu ar sail ymholi yw'r ffordd fwyaf effeithiol o feithrin gwybodaeth ymarferwyr a gwella deilliannau dysgwyr.

Mae ein hymrwymiad fel rhan o genhadaeth ein cenedl yn nodi y byddwn yn meithrin diwylliant o gyfrifoldeb ar y cyd mewn perthynas â dysgu proffesiynol, drwy'r [Hawl Genedlaethol ar gyfer Dysgu Proffesiynol](#). Dylid teilwra cyfleoedd dysgu proffesiynol wedi'u harwain yn effeithiol at ymarferwyr, a dylai'r cyfleoedd hynny gael eu llywio ganddynt, a hynny yng nghyd-destun blaenoriaethau ysgolion a blaenoriaethau cenedlaethol a blaenoriaethau proffesiynol a phersonol ehangach.

Rydym yn canolbwyntio ar sicrhau bod y broses o ddatblygu ymarferwyr addysg yn cynnig profiad parhaus, cydweithredol a gwerthusol, yn hytrach na phrofiad unigol, ynysig a rhagnodol. Nid oes unrhyw bwerau uniongyrchol i bennu cyfleoedd dysgu proffesiynol gorfodol penodedig i bob gweithiwr proffesiynol ym maes addysg. Fodd bynnag, mewn rhai achosion, bydd Llywodraeth Cymru yn defnyddio dulliau ysgogi sy'n bodoli eisoes i hyrwyddo cyfleoedd dysgu proffesiynol mewn meysydd blaenoriaeth e.e. y safonau proffesiynol, HMS a'r Grant Dysgu Proffesiynol.

Mae Llywodraeth Cymru wedi gweithio gyda chonsortia addysg a phartneriaethau rhanbarthol, a gweithwyr cyfranogiad awdurdodau lleol, gyda chymorth gan Gomisiynydd Plant Cymru ac Anabledd Cymru, i greu [pecyn dysgu proffesiynol](#) ar-lein ar Gonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn (CCUHP) a Chonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau Pobl ag Anableddau.

Mae'r adnodd dysgu proffesiynol cenedlaethol hwn yn helpu ymarferwyr, penaethiaid, cyrff llywodraethu ac awdurdodau lleol i ddatblygu ymwybyddiaeth a dealltwriaeth o'r ddau gonfensiwn. Roedd angen darpariaeth dysgu proffesiynol gyson er mwyn helpu ysgolion i fodloni gofynion Adran 64 [Deddf Cwricwlwm ac Asesu \(Cymru\) 2021](#). Cyhoeddwyd y ddau fodiwl cyntaf yn 2023 drwy lwyfan dysgu [Hwb](#).

Mae'r modiwl cyntaf yn darparu cyflwyniad cyffredinol i hawliau dynol plant, gan gynnwys adnodd defnyddiol i bob sefydliad yn y sector cyhoeddus ei ddefnyddio i wella eu dealltwriaeth o'r Datganiad Cyffredinol o Hawliau Dynol, Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn a Chonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau Pobl ag Anableddau. Mae'r modiwl hwn hefyd yn cynnwys fideo byr sy'n cynnig esboniad syml o'r model cymdeithasol o anabledd a'i berthnasedd o fewn Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau Pobl ag Anableddau.

Mae'r ail fodiwl yn darparu archwiliad manylach o sut y gall penaethiaid, cyrff llywodraethu ac awdurdodau lleol gynnwys y ddau Gonfensiwn fel rhan o'u cwricwla newydd. Hyd yn hyn, bu dros 2,600 o ymweliadau â thudalennau'r modiwlau ac maent hefyd yn cynnig dolenni i adnoddau ychwanegol wedi'u llunio gan Anabledd Cymru, Comisiynydd Plant Cymru, UNICEF a sefydliadau priodol eraill.

Mae trydydd modiwl wrthi'n cael ei ddatblygu a bydd yn helpu ymarferwyr i ddeall sut i gynllunio, dylunio ac adolygu eu cwricwlwm ysgol mewn perthynas â'r ddau Gonfensiwn, drwy ddarparu enghreifftiau ymarferol o astudiaethau achos. Caiff y modiwl newydd hwn ei gyhoeddi'n ddiweddarach yn ystod y flwyddyn.

Rydym hefyd yn gweithio gyda phartneriaid i ddatblygu cyfleoedd dysgu proffesiynol er mwyn helpu i roi'r Dull Ysgol Gyfan o Ymdrin â Llesiant Emosiynol a Meddyliol ar waith a fydd yn cynnwys cyfleoedd dysgu proffesiynol ar ddatblygiad plant a niwrowahaniaeth.

Sefydlodd Llywodraeth Cymru y Tasglu Hawliau Pobl Anabl er mwyn dod â phobl â phrofiad bywyd, sefydliadau cynrychioliadol a swyddogion polisi Llywodraeth Cymru ynghyd i ystyried yr argymhellion sydd eu hangen i gyflawni gwelliannau i bobl anabl yng Nghymru, y bydd Llywodraeth Cymru, gwasanaethau cyhoeddus ehangach a phobl anabl yn gweithio gyda'i gilydd i'w rhoi ar waith. Bydd canfyddiadau allweddol y Tasglu yn llywio'r broses o ddatblygu'r Cynllun Gweithredu ar Hawliau Anabledd.

Un o flaenoriaethau allweddol y Tasglu hwn oedd ystyried argymhellion ar gyfer plant a phobl ifanc. Er mwyn gwneud hyn, cynhaliodd gweithgor Plant a Phobl ifanc y Tasglu ymgynghoriad â rhieni, plant anabl, a'u lleoliadau addysgol. Mae argymhellion y grŵp yn seiliedig ar hyrwyddo'r model cymdeithasol o anabledd a'i roi ar waith ac ymdrin â'r heriau sy'n effeithio ar allu plant anabl i gyfranogi'n llawn mewn addysg, mewn meysydd fel chwarae.

Goblygiadau Ariannol: Dim

Argymhelliad 20

Dylai Llywodraeth Cymru gyhoeddi canllawiau i ysgolion ac awdurdodau lleol i sicrhau bod adeiladau newydd, neu newidiadau i ystadau ysgolion presennol, yn seiliedig ar brofiadau a thystiolaeth plant, pobl ifanc, teuluoedd a staff sydd â phrofiad bywyd o anabledd. Dylai'r gwaith ymgysylltu hwn hefyd sicrhau bod anghenion y dyfodol yn cael eu hystyried fel bod adeiladau'n gwbl hygyrch i bawb a allai eu defnyddio yn y dyfodol.

Ymateb: Derbyn

Mae'n rhaid i unrhyw waith i adeiladu ysgol newydd neu i wneud newidiadau sylweddol i ysgol ddilyn rheoliadau a chanllawiau. Mae Rhan M y Rheoliadau Adeiladu yn set o reoliadau sy'n nodi'r gofynion o ran mynediad i adeiladau a'r defnydd a wneir ohonynt. Nod Rhan M yw sicrhau bod adeiladau yn hygyrch i bawb, ni waeth unrhyw anabledd neu amhariad o ran symudedd. Mae canllawiau pellach ar ofynion dylunio a gofod wrthi'n cael eu hadolygu ar hyn o bryd, a chaiff dogfen newydd, sef Canllawiau Adeiladu Cymru – Canllawiau Ardal i Ysgolion yng Nghymru, ei chyhoeddi yn ystod yr hydref i ddisodli Bwletin Adeiladu 98, 99 a 104. Disgwylid Llywodraeth Cymru pan fydd unrhyw gyfleuster newydd yn cael ei ddylunio yw y dylid ymgynghori â'r holl randdeiliaid perthnasol gan gynnwys staff, disgyblion a'r gymuned y mae'n ei gwasanaethu, ac mae'n arfer da gwneud hynny. Caiff hyn ei gynnwys yn y canllaw hwn ac fel rhan o'r Canllawiau Achos Busnes ehangach ar gyfer Cymunedau Dysgu Cynaliadwy.

Goblygiadau Ariannol – Dim goblygiadau ariannol oherwydd caiff yr argymhelliad hwn ei gynnwys o fewn 'busnes fel arfer'.

Argymhelliad 21

Dylai Llywodraeth Cymru ddatblygu rhagor o fecanweithiau i sicrhau bod mwy o gyfleoedd i rannu a lledaenu arferion da ac arloesol mewn perthynas â theithio gan ddysgwyr. Gallai hyn gynnwys uwchgynhadledd flynyddol gyda'r Ysgrifennydd Cabinet neu'r Gweinidog perthnasol.

Ymateb: Derbyn

Mae'r Gymdeithas Swyddogion Cydgysylltu Trafnidiaeth (ATCO) eisoes yn cynnal is-grwpiau cludiant i'r ysgol i drafod materion ac i rannu arferion mewn perthynas â chludiant i'r ysgol. Fodd bynnag, fel yr amlinellwyd yn yr Adroddiad Argymhellion Teithio gan Ddysgwyr a gyhoeddwyd ym mis Mawrth 2024, mae Llywodraeth Cymru yn cydnabod bod rhai arferion ardderchog ar waith ledled Cymru er mwyn cefnogi amrywiaeth eang o opsiynau teithio i blant a phobl ifanc. Daeth yr Adroddiad Argymhellion i'r casgliad y dylid llunio llwyfan addas i hyrwyddo arferion teithio arloesol gan ddysgwyr ac i helpu i rannu adnoddau arferion gorau, mewn partneriaeth â phartneriaid cyflawni. Mae Llywodraeth Cymru yn gweithio gydag ATCO i sefydlu fforwm lle gall awdurdodau lleol gyfarfod yn rheolaidd i ddatblygu'r rhwydwaith arferion da hwn ac i rannu adnoddau.

Goblygiadau Ariannol – Dim oherwydd caiff ei reoli gan ddefnyddio adnoddau presennol.

Argymhelliad 22

Dylai Llywodraeth Cymru flaenoriaethu'r gwaith o adolygu a chyhoeddi'r pecyn o ganllawiau teithio statudol i ddysgwyr. Wrth ymateb i'r adroddiad hwn, dylai Llywodraeth Cymru ddarparu amserlen glir ar gyfer adolygu'r canllawiau a dyddiad cyhoeddi pendant, gan nodi pryd y daw'r canllawiau diwygiedig i rym. Dylai hefyd nodi sut y bydd yn sicrhau bod y canllawiau'n cael eu cymhwyso'n gyson ledled Cymru.

Ymateb: Derbyn

Mae gwaith wedi dechrau i ddiweddarau'r canllawiau gweithredol statudol ar deithio gan ddysgwyr a Chod Ymddygiad Wrth Deithio Cymru Gyfan.

Cynhelir ymgynghoriad ar y canllawiau diwygiedig cyn diwedd 2024 gyda'r bwriad o gyhoeddi'r canllawiau erbyn haf 2025, gan roi digon o amser i'r awdurdodau lleol ddiweddarau eu canllawiau er mwyn iddynt ddod i rym erbyn haf 2026.

Mae Llywodraeth Cymru yn cytuno â'r cysyniad sy'n sail i'r argymhelliad, sef bod angen gwella cysondeb trefniadau ar draws awdurdodau lleol gan gydnabod ar yr un pryd bod gan awdurdodau lleol wahanol anghenion, daearyddiaeth a blaenoriaethau ac felly y gall fod amrywiadau o ganlyniad i'r gofynion lleol hyn. Mae Llywodraeth Cymru yn parhau o'r farn mai awdurdodau lleol sydd yn y sefyllfa orau i wneud penderfyniadau sy'n adlewyrchu anghenion eu cymunedau o fewn fframwaith y Mesur Teithio gan Ddysgwyr (Cymru) a'r canllawiau ategol.

Bydd gwaith parhaus ATCO yn ogystal â sefydlu'r Fforwm Teithio gan Ddysgwyr yn cynnig ffordd o sicrhau cysondeb wrth gymhwyso'r canllawiau ledled Cymru.

Goblygiadau Ariannol – dyrannwyd £10,000 er mwyn helpu i ymgysylltu ac i ddatblygu'r canllawiau.

Argymhelliad 23

Dylai Llywodraeth Cymru ymchwilio i ffyrdd o sicrhau bod cyfleoedd hyfforddi priodol ar gael i gwmnïau cludiant a'u staff er mwyn meithrin hyder a sgiliau wrth gefnogi plant a phobl ifanc. Fel rhan o hyn, dylid ystyried datblygu achrediad ar gyfer staff.

Ymateb: Derbyn mewn egwyddor

Fel y nodwyd yn [Llwybr Newydd: Strategaeth Drafnidiaeth Cymru 2021](#), mae Llywodraeth Cymru yn ymrwymedig i drawsnewid profiad cwsmeriaid o drafnidiaeth gyhoeddus gan gynnwys dibynadwyedd, prydlondeb a hyfforddi staff a gyrwyr, er mwyn sicrhau bod pobl yn fwy hyderus wrth ddefnyddio gwasanaethau.

Mae Trafnidiaeth Cymru eisoes wedi dechrau'r broses hon drwy ddatblygu amrywiaeth o fentrau i helpu i ddarparu gwasanaeth rheilffordd cynhwysol a hygyrch, gan gynnwys cyflwyno Cymdeithion Teithio hyfforddedig a medrus, sefydlu'r Rhaglen Teithwyr Hyderus a grwpiau cynrychioliadol er mwyn sicrhau y caiff llais teithwyr ei glywed fel rhan o ddatblygiadau Trafnidiaeth Cymru, gan gynnwys y Panel Hygyrchedd a Chynhwysiant a'r Grŵp Cyngori Plant a Phobl Ifanc.

Mae sawl her yn gysylltiedig â darparu hyfforddiant i yrwyr bysiau ac mae gofynion sylweddol yn cystadlu am amser ac adnoddau fel rhan o'r model cyflenwi presennol.

Mae ein cynlluniau ar gyfer darparu gwasanaethau bws a thacsi yng Nghymru yn y dyfodol yn cynnig cyfleoedd posibl i ystyried pa hyfforddiant sy'n cael ei ddarparu ar hyn o bryd a sut, ac i'w wella er budd y gweithlu a defnyddwyr.

Yn y cyfamser, bydd y Fforwm Teithio gan Ddysgwyr yn cynnig cyfle i awdurdodau lleol rannu dealltwriaeth gyffredin ac arferion gorau mewn perthynas â chynnwys gofynion sgiliau a hyfforddiant fel rhan o'r ddarpariaeth a osodir ar gontract ar gyfer cludiant rhwng y cartref a'r ysgol.

Goblygiadau Ariannol – Dim ar hyn o bryd

Argymhelliad 24

Dylai Llywodraeth Cymru wneud rhagor o waith i sicrhau bod gwasanaethau'n cael eu symleiddio er mwyn mabwysiadu dull dim drws anghywir yn llawn ar draws yr holl wasanaethau cyhoeddus, ond gan ganolbwyntio'n benodol ar y rhyngweithio rhwng gwasanaethau iechyd ac addysg. Dylai'r gwaith hwn nodi'r rhwystrau i gydgyssylltu gwasanaethau'n effeithiol, yn ogystal â nodi arferion gorau, a mecanweithiau ar gyfer rhannu'r arferion gorau hyn.

Ymateb: Derbyn

Mae sicrhau mwy o gydweithio amlasiantaethol ar draws gwasanaethau cyhoeddus, yn enwedig rhwng gwasanaethau iechyd ac addysg yn parhau i fod yn flaenoriaeth.

Mae gwaith pellach yn cael ei wneud drwy'r Gweithgor Cydweithio Amlasiantaethol ADY sy'n cynnwys cynrychiolwyr o sefydliadau iechyd, sefydliadau addysg a sefydliadau eraill, er mwyn datblygu atebion a safbwyntiau y cytunwyd arnynt i faterion sy'n dod i'r amlwg yn sgil rhoi'r diwygiadau ADY ar waith. Mae gwaith ar y gweill i ddatblygu consensws cenedlaethol ar atgyfeiriadau adran 20, datblygu Dangosyddion Perfformiad Allweddol (DPAau) er mwyn i Fyrddau Iechyd/Ymddiriedolaethau fonitro cynnydd yn erbyn cydymffurfiaeth â dyletswyddau statudol o dan y Ddeddf ADY a'r Tribiwnlys Addysg, datblygu canllawiau a rhannu arferion effeithiol, a diwygio'r canllawiau statudol ar gyfer Cefnogi Dysgwyr ag Anghenion Gofal Iechyd. Mae'r camau gweithredu hyn yn hanfodol er mwyn sicrhau bod byrddau iechyd yn cyflawni eu dyletswyddau statudol o dan y Ddeddf ADY a'r Tribiwnlys Addysg gan gynnwys data ar atgyfeiriadau ac amserlenni, yn ogystal â darparu data er mwyn nodi meysydd lle ceir amrywiadau neu bryderon.

Ein huchelgais yw i bob ysgol yng Nghymru fod yn Ysgol Fro – gan ymateb i anghenion ei chymuned, meithrin partneriaeth gref â theuluoedd a chydweithio'n effeithiol â gwasanaethau eraill.

Fel rhan o ddull Ysgolion Bro, mae gwaith ymgysylltu amlasiantaethol yn cynnwys:

- Cydweithio'n effeithiol â gwasanaethau ac asiantaethau allweddol eraill er mwyn sicrhau bod pob plentyn yn ffynnu ac yn dysgu.
- Rhannu gwybodaeth er mwyn sicrhau y gall plant a phobl ifanc a'u teuluoedd gael gafael ar y cymorth priodol ar yr adeg briodol.
- Cefnogi mynediad at wasanaethau ehangach a fydd o bosibl wedi'u cydleoï ar safle'r ysgol neu wedi'u lleoli rywle arall yn y gymuned.

Goblygiadau Ariannol – Ni ragwelir unrhyw oblygiadau ariannol ychwanegol mewn perthynas â pharhau â'r gwaith sy'n mynd rhagddo yn y maes hwn.

Argymhelliad 25

Rhaid i Lywodraeth Cymru sicrhau bod gwasanaethau'n cysoni ac yn addasu eu hamserlenni wrth weithio ar draws gwahanol wasanaethau a phroffesiynau er mwyn sicrhau cymorth cyfannol sy'n cefnogi mynediad at ofal plant ac addysg yn y ffordd orau.

Ymateb: Derbyn

Byddwn yn parhau i weithio ar sail drawslywodraethol ac mewn ffordd gydadeiladol â'n partneriaid i sicrhau cysondeb wrth ddarparu gwahanol wasanaethau er mwyn gwneud yn siŵr bod cymorth ar gael i blant a phobl ifanc anabl gael mynediad at ofal plant ac addysg.

Mae'r Gweithgor Cydweithio Amlasiantaethol ADY yn gwneud gwaith penodol i ddatblygu consensws cenedlaethol ar atgyfeiriadau adran 20 a fydd yn anelu at gysoni amserlenni ar draws gwasanaethau.

Bydd Llywodraeth Cymru yn mynd ati i weithio â'r Swyddog Arweiniol Clinigol Dynodedig Addysg i ganfod ac adolygu data sy'n deillio o ddangosyddion perfformiad allweddol, ac unrhyw argymhelliad o'r adolygiad o'r Ddeddf a'r Cod ADY, er mwyn ystyried sut mae Byrddau Iechyd yn cyflawni eu dyletswyddau statudol o dan y Ddeddf ADY a'r Tribiwnlys Addysg.

Cyhoeddwyd ein Cynllun Chwarae, Dysgu a Gofal Plentynod Cynnar yng Nghymru ar 15 Mawrth 2024. Mae'n gynllun traws-sector sy'n dod â'r holl bolisiâu a rhaglenni sy'n ymwneud â chwarae, dysgu a gofal plentynod cynnar sydd ar waith ym mhob rhan o Lywodraeth Cymru ynghyd am y tro cyntaf.

Mae ein cynllun yn sicrhau bod y plentyn a datblygiad plant wrth wraidd popeth a wnawn. Mae Chwarae, Dysgu a Gofal Plentynod Cynnar yn ymwneud â datblygu a chyflawni dull cyson o feithrin, dysgu a datblygu, drwy gynnig cyfleoedd gofal plant ac addysg seiliedig ar chwarae o ansawdd uchel i bob baban a phlentyn bach 0-5 oed.

Mae Chwarae, Dysgu a Gofal Plentynod Cynnar yn cefnogi ein polisiâu a'n huchelgeisiau ehangach ar gyfer y blynyddoedd cynnar yng Nghymru ac mae'n ymwneud yn bennaf â hyrwyddo partneriaethau, cysondeb a chydlyniant rhwng ysgolion a lleoliadau yn ogystal â rhieni/gofalwyr, er budd y plentyn a'i deulu.

Mae ein Rhaglen Drawsnewid Integreiddio'r Blynyddoedd Cynnar yn rhaglen beilot dan gyfyngiad amser, sy'n canolbwyntio ar ddatblygu system fwy cydgysylltiedig ac ymatebol ar gyfer y blynyddoedd cynnar sy'n rhoi ystyriaeth greiddiol i anghenion unigryw pob plentyn, o'r adeg cyn geni hyd at saith oed.

Ers 2017, mae'r rhan fwyaf o'r Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus (BGCau) ledled Cymru wedi ymuno â'r rhaglen ar sail raddol fel byrddau braenaru ac mae'r cymorth rydym wedi'i roi wedi eu galluogi i ystyried gwahanol ffyrdd o ddarparu gwasanaethau'r blynyddoedd cynnar mewn ffordd fwy systematig, gan gymhwyso'r gwersi a ddysgwyd o raglenni sy'n bodoli eisoes fel Dechrau'n Deg a Teuluoedd yn Gyntaf.

Daeth y cyllid ar gyfer y rhaglen i ben ym mis Mawrth 2024 a bydd y rhaglen yn dod i ben yn ffurfiol ar ddiwedd mis Mawrth 2025. Rydym yn gweithio gyda'r BGCau, yn ystod 2024-25, i roi'r gwersi a ddysgwyd ac arferion da ar waith, wrth iddynt ystyried sut i brif-ffrydio gweithgarwch y rhaglen beilot i'w harferion busnes fel arfer, ar ôl gadael y rhaglen yn ffurfiol.

Bydd y gwersi a ddysgwyd a'r arferion da o'r rhaglen yn ein helpu i feddwl yn strategol am y ffordd orau o helpu i integreiddio a thrawsnewid gwasanaethau mamolaeth a gwasanaethau'r blynyddoedd cynnar yn y tymor canolig a'r tymor hwy a byddant yn darparu sylfaen gadarn ar gyfer rhoi ein holl raglenni a pholisïau ar gyfer y blynyddoedd cynnar ar waith yn y dyfodol.

Goblygiadau Ariannol – Dim

Argymhelliad 26

Dylai Llywodraeth Cymru adolygu'r niferoedd presennol o weithwyr proffesiynol perthynol i iechyd allweddol, nodi ble mae'r bylchau ar hyn o bryd, sut y bwriedir llenwi'r bylchau hyn a'r niferoedd sydd eu hangen i gefnogi lefel debygol yr angen yn y dyfodol, gan gynnwys nifer y lleoedd hyfforddi sydd eu hangen. Dylai hyn wedyn gael ei ategu gan gynllun cyflawni clir.

Ymateb: Derbyn

Mae'r [Cynllun gweithredu cenedlaethol ar gyfer y gweithlu: mynd i'r afael â heriau gweithlu GIG Cymru](#) yn nodi cam gweithredu i adolygu'r gweithlu Gweithwyr Proffesiynol Perthynol i Iechyd. Bydd yn ofynnol i Addysg a Gwellu Iechyd Cymru adolygu'r proffesiynau perthynol i iechyd er mwyn deall y sefyllfa bresennol ac anghenion yn y dyfodol wrth ddarparu ein gwasanaethau, gan arwain at gynllun cadw ar gyfer gweithwyr proffesiynol perthynol i iechyd. Mae gwaith cwmpasu data yn mynd rhagddo ar gyfer yr adolygiad a fydd yn llywio'r adolygiad ehangach a dealltwriaeth o'r bylchau.

Goblygiadau Ariannol – Dim

Argymhelliad 27

Dylai Llywodraeth Cymru edrych yn fanylach ar yr arfer da yng Nghastell-nedd Port Talbot ble mae ysgolion yn gallu cael cymorth gan Therapyddion Galwedigaethol a ariennir gan yr awdurdod lleol, ac ystyried a fyddai'n elwa o dreialu dulliau o'r fath mewn rhannau eraill o Gymru. Yna dylid gwerthuso cynllun peilot o'r fath yn llawn, ac os bydd yn llwyddiannus, dylid ystyried cyflwyno'r model hwn ledled Cymru.

Ymateb: Derbyn mewn egwyddor

Mae trefniadau yn mynd rhagddynt i gynnal digwyddiad cenedlaethol ar gyfer rhannu arferion effeithiol ar draws y sector addysg a'r sector iechyd. Mae nifer o fodelau arferion da ar gyfer therapi galwedigaethol i blant y gallid eu rhannu yn ystod y digwyddiad. Caiff cynllun peilot Castell-nedd Port Talbot ei ystyried fel un enghraifft i'w harddangos yn ystod y digwyddiad. Caiff y modelau hefyd eu cyflwyno i'r Grŵp Amlasiantaethol ADY, a chaiff trafodaethau cynnar ar y modelau eu defnyddio fel astudiaeth achos i'w rhannu â phartneriaid cyflawni. Unwaith y bydd adolygiad wedi'i gynnal i werthuso'r model ac ystyried modelau eraill sydd ar waith yn bresennol, yna byddwn yn ystyried beth yw'r model mwyaf effeithiol i'w gyflwyno.

Goblygiadau Ariannol – Dim

Argymhelliad 28

Dylai Llywodraeth Cymru annog pob awdurdod lleol i wneud cytundebau partneriaeth i gefnogi prynu ac ailgylchu cyfarpar arbenigol ac addasiadau a all helpu plant a phobl ifanc i gael mynediad at ofal plant ac addysg.

Ymateb: Derbyn

Bydd swyddogion yn gweithio gydag awdurdodau lleol i nodi a rhannu arferion da yn y maes hwn.

Mae Canllawiau Gofal Parhaus i Blant a Phobl Ifanc yng Nghymru yn disgrifio'r broses ryngasiantaeth, o dan arweiniad y byrddau ieuchyd, y dylai pob sefydliad ei rhoi ar waith wrth asesu anghenion ac wrth lunio pecynnau gofal parhaus wedi'u teilwra'n benodol a all gynnwys darparu cyfarpar. Mae'r cysyniad o rannu ac ailgylchu cyfarpar yn agwedd bwysig ar reoli adnoddau mewn ffordd effeithlon a chynaliadwy. Gall y dull hwn helpu i leihau costau a sicrhau bod cyfarpar hanfodol ar gael i'r rhai hynny sydd ei angen.

Os nodir bod plentyn neu berson ifanc yn gymwys i gael gofal parhaus, mae Llywodraeth Cymru yn disgwyl i asiantaethau gydweithio i sicrhau nad oes unrhyw fylchau wrth ddiwallu anghenion yr unigolyn hwnnw a aseswyd. Dylai unrhyw wasanaeth a ddarperir ac a drefnir gan y Bwrdd Iechyd Lleol, awdurdodau lleol a'u partneriaid alluogi'r plentyn neu'r person ifanc i weithredu hyd eithaf ei allu o fewn ei deulu, ei gymuned, ei leoliad addysg neu ei leoliad gofal.

Goblygiadau Ariannol – Caiff unrhyw waith yn y maes hwn ei reoli gan ddefnyddio adnoddau presennol.

Argymhelliad 29

Dylai Llywodraeth Cymru sicrhau bod pob awdurdod lleol yn datblygu llwybrau clir sydd ar gael yn eang sy'n amlinellu pa gymorth sydd ar gael, a phwy sy'n gyfrifol am ddarparu'r cymorth hwn. Dylid diweddarau llwybrau o'r fath yn rheolaidd fel bod y wybodaeth yn parhau i fod yn amserol ac yn berthnasol. Dylai'r rhain fod ar gael yn hawdd ar wefannau awdurdodau lleol a dylent hefyd fod ar gael yn rhagweithiol i deuluoedd pan fyddant yn cysylltu â'r awdurdod lleol i ofyn am gymorth.

Ymateb: Derbyn mewn egwyddor

Rydym yn cefnogi'r egwyddor sy'n sail i'r argymhelliad hwn, fodd bynnag mater i'r awdurdodau lleol yw hwn. Byddwn yn parhau i weithio mewn partneriaeth gydag awdurdodau lleol i sicrhau bod gwybodaeth i deuluoedd yn eglur ac ar gael yn eang.

Ar hyn o bryd, mae'r Ddeddf a'r Cod ADY yn gosod dyletswydd ar awdurdodau lleol i ddarparu gwybodaeth a chynghor diduedd am ADY a'r system ADY. Mae hyn yn cynnwys sicrhau bod gwybodaeth ar gael ar eu gwefannau. Bydd Llywodraeth Cymru yn parhau i fonitro darpariaeth awdurdodau lleol drwy'r systemau sy'n bodoli eisoes.

Byddai rhieni plant o adeg eu geni hyd at bump oed yn cael cynghor a gwybodaeth gan eu Hymwelydd Iechyd a Swyddog Arweiniol Anghenion Dysgu Ychwanegol ar gyfer y Blynnyddoedd Cynnar eu hawdurdod lleol.

Mae gan bob awdurdod lleol yng Nghymru Wasanaeth Gwybodaeth i Deuluoedd – porth yr awdurdod i rieni a theuluoedd sy'n edrych am gynghor a gwybodaeth ac sydd am gael eu cyfeirio at amrywiaeth o wasanaethau sydd ar gael yn eu hardal leol. Mae ganddynt brofiad o gyfeirio rhieni at wasanaethau a all eu helpu i ymdrin ag amrywiaeth o faterion yn dibynnu ar eu hamgylchiadau teuluol, gan gynnwys gofal plant, costau gofal plant, hyfforddiant, rhaglenni teuluoedd, iechyd, materion ariannol a hamdden.

Goblygiadau Ariannol – Dim

Argymhelliad 30

Dylai Llywodraeth Cymru gyhoeddi canllawiau i awdurdodau lleol yn nodi egwyddorion craidd ar gyfer cyhoeddi gwybodaeth am ofal plant. Dylai'r canllawiau hyn nodi y dylai gwybodaeth gael ei chydgynhyrchu gyda theuluoedd, y dylai fod ar gael yn hawdd ac yn gyfleus, mewn sawl fformat, y dylid ei diweddarau, ac y dylid darparu lefel sylfaenol o gysondeb ledled Cymru. Wrth lunio'r canllawiau hyn, dylai Llywodraeth Cymru gynnwys teuluoedd o bob rhan o Gymru sydd â phrofiadau perthnasol er mwyn sicrhau mai anghenion teuluoedd sydd wrth wraidd y canllawiau.

Ymateb: Derbyn

Mae ein [Cynllun Chwarae, Dysgu a Gofal Plentynod Cynnar](#) yn nodi'r camau gweithredu penodol y mae Llywodraeth Cymru wedi'u cymryd neu y mae'n bwriadu eu cymryd i gefnogi rhieni wrth ddatblygu a chael gafael ar wybodaeth berthnasol am ofal plant.

Mae Deddf Plant 2006 (Deddf 2006) yn egluro ac yn ymhelaethu ar y rhan hanfodol y mae awdurdodau lleol yn ei chwarae fel arweinwyr strategol wrth ddarparu gofal plant yn lleol. Mae Deddf 2006 yn atgyfnerthu'r fframwaith y mae awdurdodau lleol eisoes yn gweithio o'i fewn – mewn partneriaeth â'r sector preifat, y sector gwirfoddol, y sector annibynnol, y sector cymunedol a'r sector a gynhelir – er mwyn llywio a gwarantu gwasanaethau plant ac yn canolbwyntio'n benodol ar ddarparu'r canlynol:

Mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi canllawiau statudol i awdurdodau lleol ([Canllawiau Statudol Gofal Plant, diweddarwyd mis Awst 2016](#)), sy'n nodi sut y dylid darparu gwybodaeth i rieni a darpar rieni am ofal plant drwy eu Gwasanaeth Gwybodaeth i Deuluoedd.

Mae'r canllawiau yn nodi egwyddorion cyffredinol ar gyfer darparu gwybodaeth er mwyn sicrhau bod yr wybodaeth a gaiff ei darparu'n lleol:

- Yn hawdd ei defnyddio, gan adlewyrchu canfyddiadau ac anghenion rhieni
- Ar gael drwy amrywiaeth o leoliadau, allfeydd a sianeli
- Ar gael mewn amrywiaeth o fformatau er mwyn cydymffurfio â deddfwriaeth cydraddoldeb a safonau'r Gymraeg

Mae gan bob awdurdod lleol yng Nghymru Wasanaeth Gwybodaeth i Deuluoedd – porth yr awdurdod i rieni a theuluoedd sy'n edrych am gyngor a gwybodaeth ac sydd am gael eu cyfeirio at amrywiaeth o wasanaethau sydd ar gael yn eu hardal leol. Mae ganddynt brofiad o gyfeirio rhieni at wasanaethau a all eu helpu i ymdrin ag amrywiaeth o faterion yn dibynnu ar eu hamgylchiadau teuluol, gan gynnwys gofal plant, costau gofal plant, hyfforddiant, rhaglenni i deuluoedd, iechyd, materion ariannol a hamdden. Gellir defnyddio'r Gwasanaeth Gwybodaeth i Deuluoedd drwy Teulu Cymru hefyd, a sefydlwyd ar gyfer rhieni, gofalwyr a theuluoedd plant 0-18 oed, i'w cyfeirio i'r man cywir ar gyfer gwahanol ffynonellau o gymorth ymarferol ac ariannol gan Lywodraeth Cymru.

Ei nod yw rhoi cymorth uniongyrchol i rieni gael gafael ar wybodaeth a chyllid. Byddwn yn adolygu Teulu Cymru yn rheolaidd ac yn gweithio'n barhaus gyda rhieni er mwyn sicrhau ei fod yn rhoi'r wybodaeth sydd ei hangen arnynt.

Mae ein partneriaid allweddol (Cwlwm) hefyd wedi datblygu ac wedi cyhoeddi llyfryn 'Dewis Gofal Plant', a ariannwyd gan Lywodraeth Cymru, sy'n helpu teuluoedd i ddewis gofal plant.

Goblygiadau Ariannol – Caiff yr holl weithgarwch sydd wedi'i gynllunio neu sy'n mynd rhagddo ei gyflawni gan ddefnyddio adnoddau presennol.

Argymhelliad 31

Dylai Llywodraeth Cymru adolygu'r wybodaeth sydd ar gael ar hyn o bryd am hawliau mewn addysg, gan sicrhau ei bod ar gael yn eang, mewn amrywiaeth o fformatau, ac yn cefnogi plant, pobl ifanc a'u teuluoedd i ddeall beth yw eu hawliau, a sut i geisio unioni cam os bydd eu hawliau wedi cael eu torri.

Ymateb: Derbyn mewn egwyddor

Mae gwybodaeth am hawliau plant ar gael ar hyn o bryd gan nifer o sefydliadau, gan gynnwys yr hawl gyffredinol i addysg. Rydym yn cydnabod y gall yr amrywiaeth hon o ffynonellau ei gwneud hi'n heriol i blant a phobl ifanc a'u teuluoedd gael gafael ar wybodaeth ddiffiniol am eu hawliau. Byddwn yn gweithio gyda phartneriaid gan gynnwys awdurdodau lleol, sefydliadau anabledd a'r Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol, ymhlith eraill, er mwyn sicrhau bod yr wybodaeth a ddarperir gan Lywodraeth Cymru mor ddiffiniol â phosibl a'i bod yn hygyrch. Fodd bynnag, ni allwn ei gwneud yn ofynnol i sefydliadau eraill ddiwygio'r wybodaeth a ddarperir ganddynt na thynnu'r wybodaeth honno yn ôl.

Ym mis Ebrill 2024, fel rhan o'n cyfres o Adnoddau Chwarae, Dysgu a Gofal Plentynod Cynnar, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru daflen Hawliau Plant i ymarferwyr a phedair taflen Hawliau Plant i rieni plant 0-5 oed i'w helpu i ddeall hawliau babanod a phlant bach.

Goblygiadau Ariannol – Ni ddylai fod fawr ddim goblygiadau, os o gwbl, mewn perthynas â'r gwaith hwn. Fodd bynnag, gall fod rhai costau lefel isel mewn perthynas ag ymgysylltu â rhanddeiliaid gan gynnwys plant, pobl ifanc a'u teuluoedd a datblygu dogfennaeth hygyrch. Caiff y costau hyn eu talu gan ddefnyddio cyllidebau presennol.

Argymhelliad 32

Dylai Llywodraeth Cymru lunio cynllun cyflawni clir ar gyfer mynd i'r afael â bylchau mewn swyddi addysgu arbenigol, ar gyfer Athrawon Plant Byddar, ac Athrawon Plant ag Amhariad ar eu Golwg, er mwyn sicrhau bod pob plentyn a pherson ifanc yn gallu cael mynediad at y cymorth hwn pan fydd ei angen arnynt. Dylai'r cynllun cyflawni hwn gynnwys targedau, amcanion ac amserlenni clir fel y gellir ei fonitro a chraffu arno.

Ymateb: Gwrthod

Mae awdurdodau lleol yn gyfrifol am gynllunio eu gweithlu er mwyn sicrhau bod digon o staff wedi'u hyfforddi'n briodol ar gael. O dan y Ddeddf ADY, mae'n ofynnol i awdurdodau lleol adolygu eu trefniadau ar gyfer plant a phobl ifanc ag ADY, a threfniadau eu hysgolion a gynhelir, yn barhaus. Rhaid i'r adolygiad hwn ystyried maint a gallu'r gweithlu sydd ar gael. Mae hyn yn cyd-fynd â barn Llywodraeth Cymru mai awdurdodau lleol sydd yn y sefyllfa orau i asesu anghenion ac amgylchiadau lleol. Felly nid yw Llywodraeth Cymru yn derbyn yr argymhelliad ar gyfer cynllun cyflawni sy'n mynd i'r afael yn benodol â swyddi addysgu arbenigol, ar gyfer Athrawon Plant Byddar ac Athrawon Plant ag Amhariad ar eu Golwg.

Er mwyn helpu awdurdodau lleol, darparodd Llywodraeth Cymru gyllid ychwanegol ar gyfer cymorth hyfforddi i athrawon plant ag amhariad ar y synhwyrâu drwy gydol 2018-21 fel rhan o'r rhaglen Trawsnewid ADY ac rydym yn parhau i dynnu sylw awdurdodau lleol at y ffaith y gellir defnyddio cyllid LAEG ar gyfer ADY i roi hyfforddiant proffesiynol i athrawon arbenigol lle bo hynny'n ymdrin â phwysau ychwanegol.

Mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi canllawiau ar ymyriadau effeithiol i ddysgwyr ag amhariadau ar y synhwyrâu mewn lleoliadau addysg ac yn ogystal â datblygu llwybr dysgu proffesiynol cenedlaethol ar gyfer ADY er mwyn helpu Cydlynwyr ADY ac ymarferwyr eraill i feithrin eu sgiliau i helpu pob dysgwr ag ADY, rydym wedi gweithio gyda'r trydydd sector i ddatblygu unedau e-ddysgu i athrawon ar gefnogi dysgwyr byddar a dysgwyr ag amhariad ar eu golwg.

Goblygiadau Ariannol – Dim

Jane Hutt AS, Ysgrifennydd y Cabinet dros
Ddiwylliant a Chyfiawnder Cymdeithasol,
y Trefnydd a'r Prif Chwip

Annwyl Jane,

2 Hydref 2024

Anghenion lleferydd, iaith a chyfathrebu, yr uwchgynhadledd, a'r system cyfiawnder ieuencid

Diolch am eich llythyr dyddiedig 30 Awst ac am rannu copi o ganfyddiadau'r uwchgynhadledd â ni. Gan mai dyma'r unig gofnod ffurfiol o'r uwchgynhadledd, bydd y ddogfen hon yn werthfawr i'r holl randdeiliaid a oedd yn bresennol.¹ Roedd bob amser yn fwriad gennym ymateb, ond mae'r pryderon a nodwyd yn yr ohebiaeth ddilynol gan Goleg Brenhinol y Therapyddion Lleferydd ac iaith wedi rhoi hwb arall inni wneud hynny.² Er enghraifft, mae Coleg Brenhinol y Therapyddion Lleferydd ac iaith yn nodi nad yw wedi cael unrhyw adborth o'r uwchgynhadledd na gweld y canfyddiadau. Siom hefyd oedd clywed bod ei geisiadau blaenorol am gyfarfod wedi cael eu gwrthod.

Byddem felly'n eich annog i gyfarfod â Choleg Brenhinol y Therapyddion Lleferydd ac iaith i sicrhau ei fod yn cael adborth priodol, ac i rannu copi o'r canfyddiadau â'r Coleg a'r rhanddeiliaid eraill a oedd yn bresennol yn yr uwchgynhadledd cyn gynted â phosibl. Hoffem hefyd ofyn ichi ddarparu diweddariad am gynnydd o ran y camau gweithredu a nodir yn nogfen canfyddiadau'r uwchgynhadledd.

Yn ei bapur briffio, mae Coleg Brenhinol y Therapyddion Lleferydd ac iaith yn tynnu sylw at yr ystadegau diweddaraf sy'n ategu prif ganfyddiad ein hadroddiad, sef bod pobl ifanc sydd ag anghenion lleferydd, iaith a chyfathrebu (y 60% y cyfeirir atynt yn nheidl ein hadroddiad) yn cael eu gorgynrychioli'n sylweddol yn y system cyfiawnder troseddol. Mewn gwirionedd, mae'n awgrymu nad yw ein hadroddiad ni'n adlewyrchu'r gwir raddau. Mae'r Coleg hefyd yn cadarnhau bod anghenion lleferydd ac iaith yn cael eu hystyried yn fwyfwy pwysig mewn arolygiadau ar gyfer gwasanaethau cyfiawnder ieuencid. Ategwn ein galwadau i therapyddion

¹Gwybodaeth ychwanegol ynglyn â'r llythyr oddi wrth Ysgrifennydd y Cabinet dros Ddiwylliant, Cyfiawnder Cymdeithasol, y Trefnydd a'r Prif Chwip ynghylch yr Uwchgynhadledd Anghenion Lleferydd, Iaith a Chyfathrebu, 31 Awst 2024 (Saesneg yn unig)

² Papur i'w nodi 4.1 Gohebiaeth gan Goleg Brenhinol y Therapyddion Lleferydd ac iaith at y Cadeirydd ynghylch adroddiad y Pwyllgor: "60%: - Rhoi llais iddyn nhw", 13 Medi 2024

lleferydd ac iaith gael eu hymgorffori mewn gwasanaethau cyfiawnder ieuenctid ledled Cymru yn unol â'n hargymhellion.

Darparu therapyddion lleferydd, iaith a chyfathrebu

O ran darparu therapyddion anghenion lleferydd, iaith a chyfathrebu ac i ba raddau y gall y system cyfiawnder ieuenctid gael gafael ar ddarpariaeth o'r fath, mae gennym bryderon parhaus. Rydym yn croesawu'r cynnydd bach yn nifer y lleoedd hyfforddi ar gyfer therapyddion lleferydd ac iaith³ o ran addysg a hyfforddiant blynyddol Addysg a Gwella Iechyd Cymru ar gyfer 2024-25. Gobeithiwn y gellir cynnal y cynnydd hwn yn y dyfodol a byddem yn croesawu cadarnhad y bydd hynny'n digwydd.

Roedd yn rhwystredig gweld y sabwynt a nododd eich rhagflaenydd yn ei llythyr (dyddiedig 30 Mai 2024):

It is for Local Health Boards (LHBs) to determine their health needs and how best to meet them with the resources available, including for children in contact with the justice system or those at risk of coming into contact with it.

Yn eich llythyr dyddiedig 30 Awst 2024, gwnaethoch nodi eto fod Llywodraeth Cymru "yn annog Gwasanaethau Cyfiawnder Ieuenctid Lleol i drafod yr opsiynau sydd ar gael iddynt gyda'u Byrddau Iechyd Lleol priodol". Fodd bynnag, sut y gallwn fod yn hyderus y bydd Byrddau Iechyd Lleol yn blaenoriaethu'r buddsoddiad sydd ei angen i ddiwallu anghenion lleferydd, iaith a chyfathrebu o ystyried y methiant i ddarparu adnoddau digonol mewn rhai rhannau o Gymru hyd yn hyn? Mae digon o dystiolaeth o'r angen, ond mae'r trefniadau presennol sy'n caniatáu i Fyrddau Iechyd Lleol benderfynu sut i ddiwallu anghenion yn lleol wedi creu loteri cod post annheg, ac mae ofn arnom y bydd hyn yn parhau os na chymerir camau gweithredu. O ganlyniad, bydd bywydau yn parhau i gael eu difetha mewn ffyrdd sydd, yn y pen draw, yn wrthgynhyrchol, ac yn niweidiol i gymdeithas a'r pwrs cyhoeddus yn yr hirdymor.

Y tro cyntaf i bwyllgor seneddol godi pryderon polisi cyhoeddus mewn perthynas â darparu therapi lleferydd ac iaith yng Nghymru oedd yn 2010. Nid yw'r materion hyn yn newydd, ac eto mewn sawl rhan o Gymru ni chafwyd ymateb. Felly, rydym yn eich gwahodd chi ac Ysgrifennydd y Cabinet dros lechyd i ystyried a yw'r dull presennol yn addas i'r diben ac i edrych yn ofalus i weld a oes angen i Lywodraeth Cymru gyfarwyddo'r Byrddau Iechyd Lleol i gymryd camau lle nad oes darpariaeth ddigonol.

Gweithio gyda'r Weinyddiaeth Gyfiawnder

At hynny, o ystyried bod y Weinyddiaeth Gyfiawnder yn parhau i fod yn gyfrifol am y rhan fwyaf o'r system cyfiawnder troseddol, pa sgysiau a gafwyd â'r Gweinidog Carchardai newydd, yr Arglwydd Timpson am y gwaith o sicrhau bod mwy o fewnbwn gan therapyddion lleferydd, iaith a chyfathrebu ar gael er mwyn nodi anghenion troseddwy'r allai fel arall gael dedfryd amhriodol o garchar?

Yn benodol, beth yw dyfodol cyllid rhaglen Turnaround y tu hwnt i'r terfyn disgwyliedig ym mis Mawrth 2025? Mae gwybodaeth gan Goleg Brenhinol y Therapyddion Lleferydd ac iaith yn dangos bod nifer o therapyddion lleferydd, iaith a chyfathrebu wedi cael eu cyflogi ledled Cymru yn rhannol oherwydd cyllid rhaglen Turnaround, ond ni chafwyd unrhyw gyhoeddiad ar gyfer y trefniadau cyllid ar ôl mis Mawrth 2025. Fe'ch anogwn i dynnu sylw at effaith gadarnhaol y cyllid hwn ac i ofyn i'r Weinyddiaeth Gyfiawnder roi sicrwydd y gwneir trefniadau addas ar gyfer cyllid olynol, a sicrwydd yn ddelfrydol y caiff cyllid ei ddarparu dros amserlen amlflwydd.

³ Addysg a Gwella Iechyd Cymru, Cynllun Addysg a Hyfforddiant 2024-25, tudalen 12

Rydym yn ddiolchgar i chi am barhau i ymgysylltu â ni ynghylch y mater pwysig hwn o ran cyfiawnder cymdeithasol, a byddem yn croesawu ymateb gennych erbyn: 30 Hydref 2024.

Byddaf yn anfon copi o'r llythyr hwn at Buffy Williams AS, Cadeirydd y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg; a Pippa Cotterill, o Goleg Brenhinol y Therapyddion Lleferydd ac Iaith.

Yn gywir,

Jenny Rathbone AS

Cadeirydd y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol

Senedd Cymru

Buffy Williams MS
Buffy.Williams@senedd.wales
Welsh Parliament
Cardiff Bay
Cardiff
CF99 1SN

3rd October 2024

Thank you for the Committee's work on the 'Children and Young People on the Margins' inquiry.

Dear Buffy Williams MS,

I hope this finds you well.

On behalf of NYAS Cymru, I would like to thank you and the Children, Young People and Education's Committee for the continued work into the 'Children and Young People on the Margins' inquiry.

We were thrilled that the Committee held a scrutiny session with the Minister for Children and Social Care and the Cabinet Secretary for Social Justice, Trefnydd and Chief Whip on September 19th. It was welcomed that Committee members raised several issues regarding data collection in Wales, the status of return interviews, progress of the Corporate Parenting Charter and devolution of the youth justice system. We would like to thank you for considering the questions we had submitted to the Committee in support of the scrutiny session.

The offer of a return interview

NYAS Cymru recognise that for return interviews to be truly effective in keeping children safe after missing incidents, they must be child-led. We believe there has been some confusion regarding the process of return interviews and we wanted to clarify that we believe children should have a choice as to whether they participate in a return interview or not, and they should be able to decide who completes this interview. NYAS Cymru believe that it should be a statutory right for every missing child or young person to have an offer of an independent return interview and that right is taken up with the voluntary agreement of the child or young person, rather than it being "mandatory". I really welcomed you clarifying this within the scrutiny session and would like to thank you for doing so.

We know that across Wales access to return interviews remains unequal and not every child can access these services. This is why we believe making the offer of a return interview a statutory right is important, so all care-experienced children across Wales have an equal opportunity to decide whether they wish to participate in a return interview.

Inquiry next steps

Please would you be able to confirm the next steps the Committee will take on this important work. NYAS Cymru would like to offer the Committee our full support with the next steps of this inquiry, including helping to shape any recommendations the Committee may make to the Welsh

Tower House • 1 Tower Road • Birkenhead • Wirral • CH41 1FF

T: **0151 649 8700** DX: **17887 Birkenhead** E: **main@nyas.net**

Helpline 0808 808 1001 www.nyas.net

Individual Solicitors are regulated by the Solicitors Regulation Authority No. 206672
VAT No. GB 868 2235 03 Registered Charity No. 1012485 Company Limited by guarantee in England & Wales No. 2722134
NYAS is an Equal Opportunities Employer

Tudalen y pecyn 93

@NYASServices

NYAS.yp

Government. Please do not hesitate to reach out if there is anything we can do in the coming months to support this. Once again, thank you Buffy for all the work you and the Committee have undertaken as part of this inquiry.

Best regards,

A handwritten signature in blue ink, reading "S. Lovell". The signature is written in a cursive style with a large initial "S" and a long, flowing "Lovell".

Sharon Lovell MBE
Chief Executive
NYAS Cymru